CEZA MUHAKEMESİ HUKUKU

1. BÖLÜM: CEZA MUHAKEMESİ HUKUKUNA GİRİŞ

CEZA MUHAKEMESİNE HÂKİM OLAN İLKELER

1) Davasız Yargılama Olmaz İlkesi

- Ceza muhakemesinde bir yargılama yapılacaksa, mutlaka dava açılmış olmalıdır.

2) Doğrudan Doğruyalık (Yüz Yüzelik) İlkesi

- Ceza yargılamasında hâkim, bütün delilleri vasıtasız olarak değerlendirmek ve sanık, tanık ve diğer kişileri vasıtasız olarak dinlemekle karar vermelidir.
- Hâkim gerek maddi delilleri ve gerekse tanıkları doğrudan doğruya görmeli, duymalı ve bizzat incelemelidir.
- Araya başka bir organın girmesini engellemek amacıyla getirilmiş bir ilkedir.

3) Kovuşturma Mecburiyeti (Kamu Davasının Mecburiliği) İlkesi

- Suç ihbarı veya şikayetin alınmasından sonra ister resen soruşturulan isterse de takibi şikayete bağlı bir suç olsun cumhuriyet savcısının olayı takip etmek, delillere ulaşmak, bir soruşturma yapmak ve nihayetinde yeterli suç şüphesine ulaşmış ise kamu davası açmak zorunda olması, kovuşturma mecburiyetinin bir sonucudur.

4) Tasarruf Edilmezlik İlkesi

- Bir ceza davasında tarafların iradesi bu davaya son veremez. Örneğin; sanık, hakkındaki tüm iddiaları kabul etmiş olsa bile dava son bulmaz. Kesin hüküm verilene kadar şüphe devam eder. Mahkeme sanığın ikrarının doğru olup olmadığını araştırmak zorundadır.
- Yine mahkeme savcının beraat talebiyle bağlı değildir.

5) Şüpheden Sanık Yararlanır İlkesi

- Suçluluğu hükmen sabit oluncaya kadar kimse suçlu sayılmaz (Anayasa m.38/4).
- Eğer maddi olay kuşkulu ise bu şüpheden sanık yararlanır. Mahkeme, sanığın suçu işlediğine yüzde yüz kanaat getirmemişse beraat kararı vermelidir. Mahkeme kesin kanaate ulaşmadıkça mahkumiyet kararı veremez.

6) Kıyas Serbestisi

- Ceza hukukunda suç ve ceza içeren hükümlerde kıyas kesin bir biçimde yasak olmasına rağmen, ceza muhakemesi hukukunda bir konu hakkında kanun tarafından sınırlı bir hüküm bulunmadıkça ve istisnai bir hükme yer verilmedikçe kural olarak **KIYAS SERBESTTİR**.
- Koruma tedbirlerinde de kıyas yapılamaz.

7) Delil Serbestisi İlkesi

- Ceza muhakemesi hukukunda, hukuka uygun yolla elde edilmiş olmak ve akla uygun olmak koşuluyla her şey delil olabilir. Her şey her şeyle ispat edilebilir.
- Hüküm kesinleşinceye kadar her zaman delil ileri sürülebilir.
- Ancak delil serbestisi ilkesinin şu istisnaları bulunmaktadır:
  - **Duruşma tutanağının ispat gücü:** Duruşmanın nasıl yapıldığı, kanunda belirtilen usul ve esaslara uygun olarak yapılıp yapılmadığı, ancak tutanakla ispat olunabilir. Tutanağa karşı yalnız sahtecilik iddiası yöneltilebilir (CMK m.222). Tutanak, mahkeme başkanı veya hâkim ile zabıt kâtibi tarafından imzalanır. Mahkeme başkanının mazereti bulunursa tutanak, üyelerin en kıdemlisi tarafından imzalanır.
  - Kanuna aykırı elde edilmiş bulgular, delil olarak kabul edilemez.
  - Akla uygun olmayan şeyler delil olarak kullanılamaz. Örneğin; falcının baktığı fal delil olarak kullanılamaz.
  - Davayı uzatmak amacıyla ileri sürülen tanık dinletme talepleri reddedilir.

8) Derhal Uygulanırlık İlkesi

- Yürürlüğe giren yeni ceza muhakemesi normu, failin lehine veya aleyhine olduğuna bakılmaksızın tamamlanmamış bütün işlemlere uygulanır.

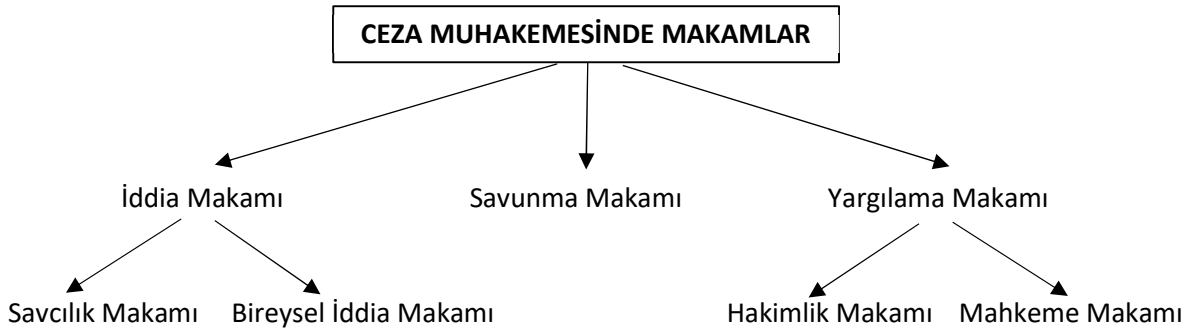
9) Maddi Gerçeğin Resen Araştırılması İlkesi

- Ceza muhakemesi hukukunda, medeni yargılamanın aksine şekli gerçeklik değil, maddi gerçeklik aranır.
- Mahkeme tarafların iddia ve savunmaları ile bağlı değildir. Örneğin; sanık hakkındaki tüm iddiaları kabul etmiş olsa bile dava son bulmaz. Mahkeme sanığın ikrarının doğru olup olmadığını araştırmak zorundadır. Yine mahkeme savcının beraat talebiyle bağlı değildir.
- Kesin delil yoktur, deliller mahkemeyi bağlamaz. Mahkeme kendiliğinden delil toplayabilir.
- İspat yükü yoktur, mahkeme her şeyi resen araştırır; tarafın iddiasını kanıtlayamamış olması, iddiasının reddine neden olmaz. Örneğin; sanığın susma hakkını kullanmış olması suçu kabul ettiği anlamına gelmez.
- Hâkim delilleri serbestçe değerlendirir ve sonuçta **VİCDANİ KANAATİNE GÖRE** Türk milleti adına karar verir.

CEZA MUHAKEMESİ KANUNUNDA YER ALAN BAZI TANIMLAR

- Ceza muhakemesi hukuku, şekli ceza hukukunu ifade eder. CMK'nın 1. maddesi, kanunun kapsamını belirtmiştir. Buna göre "Bu kanun, ceza muhakemesinin nasıl yapılacağı hususundaki kurallar ile bu sürece katılan kişilerin hak, yetki ve yükümlülüklerini düzenler". 5271 sayılı Ceza Muhakemesi Kanunu 2. maddesinde kanun içerisinde kullanılan bazı kelimelerden ne anlaşılması gerektiğini vurgulayarak birtakım tanımlar vermiştir.
- **Şüpheli:** Soruşturma evresinde, suç şüphesi altında bulunan kişi.
- **Sanık:** Kovuşturmanın başlamasından itibaren hükmün kesinleşmesine kadar, suç şüphesi altında bulunan kişi.
- **Müdafi:** Şüpheli veya sanığın ceza muhakemesinde savunmasını yapan avukat.
- **Vekil:** Katılan, suçtan zarar gören veya malen sorumlu kişiyi ceza muhakemesinde temsil eden avukat.
- **Soruşturma:** Kanuna göre yetkili mercilerce suç şüphesinin öğrenilmesinden iddianamenin kabulüne kadar geçen evre.
- **Kovuşturma:** İddianamenin kabulüyle başlayıp, hükmün kesinleşmesine kadar geçen evre.
- **İfade alma:** Şüphelinin kolluk görevlileri veya cumhuriyet savcısı tarafından soruşturma konusu suçla ilgili dinlenmesi.
- **Sorgu:** Şüpheli veya sanığın hâkim veya mahkeme tarafından soruşturma veya kovuşturma konusu suçla ilgili olarak dinlenmesi.
- **Malen sorumlu:** Yargılama konusu işin hükme bağlanması ve bunun kesinleşmesinden sonra, maddi ve mali sorumluluk taşıyarak hükmün sonuçlarından etkilenecek veya bunlara katlanacak kişi.
- **Suçüstü:**
  1. İşlenmekte olan suç.
  2. Henüz işlenmiş olan fiil ile fiilin işlenmesinden hemen sonra kolluk, suçtan zarar gören veya başkaları tarafından takip edilerek yakalanan kişinin işlediği suç.
  3. Fiilin pek az önce işlendiğini gösteren eşya veya delille yakalanan kimsenin işlediği suç.
- **Toplu suç:** Aralarında iştirak iradesi bulunmasa da **3 VEYA DAHA FAZLA KİŞİ** tarafından işlenen suç.
- **Disiplin hapsi:** Kısmi bir düzeni korumak amacıyla yaptırım altına alınmış olan fiil dolayısıyla verilen, seçenek yaptırımlara çevrilemeyen, ön ödeme uygulanamayan, tekerrüre esas olmayan, şartla salıverilme hükümleri uygulanmayan, ertelenemeyen ve adli sicil kayıtlarına geçirilmeyen hapsi ifade eder. HAGB verilemez ve uzatılamaz. Disiplin hapsinin uygulanacağı haller şunlardır:
  - Tanıklık yapmayan veya yemin etmeyen tanık hakkında **3 AYA KADAR** uygulanabilir.
  - Bilirkişilik yapmayan veya yemin etmeyen bilirkişi hakkında **3 AYA KADAR** uygulanabilir.
  - Hakkında elkoyma kararı verilen eşyayı adli makamlara teslim etmeyen zilyet hakkında **3 AYA KADAR** uygulanabilir.
  - Avukatlar ve çocuklar hariç olmak üzere duruşmanın disiplinini bozanlar hakkında **4 GÜNE KADAR** uygulanabilir.

2. BÖLÜM: CEZA MUHAKEMESİ MAKAMLARI

İDDİA MAKAMI

1) Savcılık Makamı

- Savcı suç haberini alır almaz araştırma ve soruşturma işlerine girişmek, bu bağlamda şüpheli veya sanık aleyhine veya lehine delilleri toplamak, yeterli suç şüphesine ulaştığında iddianame düzenleyerek kamu davası açmak, açılan kamu davasını yürütmek, mahkeme tarafından verilen kararları yürütmekle görevli devlet memurudur. Savcının görevi **İDARİ NİTELİKTEDİR**.
- Savcı, kamusal iddia makamıdır. CMK'da şahsi dava kabul edilmemiştir.
- Her mahkeme makamının yanında savcılık örgütü bulunur (**DİKKAT!!!: Hâkimlik makamı değil**).
- Adalet Bakanı savcıya kamu davası açıp açmaması konusunda emir veremez.

DİKKAT!!!: Soruşturma evresinde başsavcı, birden çok savcıyı görevlendirebilir. Buna SORUŞTURMANIN DAĞINIKLIĞI İLKESİ denir.

DİKKAT!!!: Savcı, çocuk mahkemelerinde duruşmaya katılmazken, çocuk ağır ceza mahkemelerinde katılır.

2) Bireysel İddia Makamı

- Kamu davası açma yetkisi hukukumuzda cumhuriyet savcılarına aittir ve eski CMUK'un aksine Adalet Bakanı dava açıp açmaması konusunda cumhuriyet savcısına emir veremez. Ancak kanun bireylere de savcının açmış olduğu davaya katılarak iddiada bulunma hakkı vermiştir.
- Mağdur, suçtan zarar gören gerçek ve tüzel kişiler ile malen sorumlu olanlar, ilk derece mahkemesindeki **KOVUŞTURMA EVRESİNİN HER AŞAMASINDA HÜKÜM VERİLİNCEYE KADAR** savcının açmış olduğu kamu davasına katılabilirler. Bu bireysel iddia makamına **KATILAN (MÜDAHİL)** adı verilir.

SAVUNMA MAKAMI

- Savcının ortaya atmış olduğu iddianın çürütülmesi faaliyetine **SAVUNMA** denir. Savunma kural olarak bizzat kişinin kendisi veya müdafi tarafından yerine getirilir. Ülkemizde avukatla savunma yapma zorunluluğu yoktur. Ancak bir müdafi aracılığıyla savunma yapmak isteyen; fakat kendisine müdafi tutabilecek durumda olmadığını beyan eden kimseye o ilin barosu tarafından müdafi görevlendirilir.
- Bazı özel durumlarda kişinin savunmasını muhakkak bir müdafi aracılığıyla yapması gerekir. Ceza muhakemesinde buna **ZORUNLU MÜDAFİLİK** denir.
- Zorunlu müdafilik gerektiren haller şunlardır:
  - Şüpheli veya sanık çocuk ise
  - Şüpheli veya sanık kendisini savunamayacak derecede malul ise
  - Şüpheli veya sanık sağır ve dilsiz ise
  - **ALT SINIRI 5 YILDAN FAZLA** hapis cezasını gerektiren suçlardan dolayı yapılan soruşturma ve kovuşturmalarda
  - Şüpheli veya sanığın tutuklanması istenmiş ise (**DİKKAT!!!: Şüphelinin gözaltına alınması zorunlu müdafilik hâli değildir.**)
  - Şüpheli veya sanık gözlem altına alınmış ise
  - Duruşma yapılan hallerde sanık kaçak ise
  - Duruşmanın düzenini bozduğu için sanık duruşma salonundan dışarı çıkarılarak oturuma devam edilirse
  - Seri muhakeme usulünde
- Şüpheli veya sanık bir veya birden fazla müdafiin yardımından yararlanabilir. Müdafi sayısı bakımından bir kısıtlama yoktur; ancak bunun 2 istisnası vardır. Bunlar:
  - Soruşturma evresinde **İFADE ALMADA EN ÇOK 3 AVUKAT** hazır bulunabilir.
  - **ÖRGÜT FAALİYETİ ÇERÇEVESİNDE** işlenen suçlar bakımından yürütülen kovuşturmalarda, **DURUŞMADA EN ÇOK 3 AVUKAT** hazır bulunabilir.
- Şüpheli veya sanık, vekaletname aranmaksızın müdafii ile her zaman ve konuşulanları başkalarının duymayacağı bir ortamda görüşebilir. Bu kişilerin müdafii ile yazışmaları denetime tabi tutulamaz. Soruşturma ve kovuşturma evrelerinin her aşamasında avukatın, şüpheli veya sanıkla görüşme, ifade alma veya sorgu süresince yanında olma ve hukuki yardımda bulunma hakkı engellenemez, kısıtlanamaz.
- Müdafi soruşturma evresinde dosya içeriğini inceleyebilir ve istediği belgelerin bir örneğini harçsız olarak alabilir.
- Müdafiin dosya içeriğini inceleme veya belgelerden örnek alma yetkisi, soruşturmanın amacını tehlikeye düşürebilecek ise **CUMHURİYET SAVCISININ İSTEMİ ÜZERİNE HAKİM KARARIYLA** kısıtlanabilir. Bu karar, ancak aşağıda sayılan suçlara ilişkin yürütülen **SORUŞTURMALARDA** verilebilir:
  - Kasten öldürme
  - Cinsel saldırı (TCK m.102/1 hariç)
  - Çocukların cinsel istismarı
  - Uyuşturucu veya uyarıcı madde imal ve ticareti
  - Suç işlemek amacıyla örgüt kurma
  - Devletin güvenliğine karşı suçlar
  - Anayasal düzene ve bu düzenin işleyişine karşı suçlar
  - Devlet sırlarına karşı suçlar ve casusluk (TCK m.332, 338, 339 hariç)
  - Silah kaçakçılığı
  - Bankacılık Kanununda düzenlenen zimmet suçu

- Kaçakçılıkla Mücadele Kanununda tanımlanan suçlar
- Yakalanan kişinin veya şüphelinin ifadesini içeren tutanak ile bilirkişi raporları ve adı geçenlerin hazır bulunmaya yetkili oldukları diğer adli işlemlere ilişkin tutanaklar hakkında kısıtlama kararı verilemez.

Müdafilik Görevinden Yasaklanma

- Şüpheli, sanık veya hükümlü olanların müdafilik veya vekillik görevini üstlenen avukat hakkında şu suçlar nedeniyle **KOVUŞTURMA BULUNMASI** halinde, müdafilik veya vekillik görevini üstlenmekten yasaklanabilir:
  - Suç işlemek amacıyla örgüt kurma (TCK m.220)
  - Silahlı örgüt (TCK m.314)
  - Terör suçları
- Cumhuriyet savcısının yasaklamaya ilişkin talebi hakkında **HÂKİM VEYA MAHKEME TARAFINDAN** gecikmeksizin karar verilir. Bu kararlara karşı itiraz edilebilir.
- Müdafilik görevinden yasaklama kararı, avukat hakkında kovuşturma konusu suçla sınırlı olmak üzere, **1 YIL** süre ile verilebilir. Ancak kovuşturmanın niteliği itibariyle bu süreler **6 AYDAN FAZLA OLMAMAK ÜZERE EN FAZLA 2 DEFA UZATILABİLİR**.

YARGILAMA MAKAMI

1) Hâkimlik Makamı

- Somut uyuşmazlığı çözen makam değildir. Hâkimlik makamı genel olarak soruşturma evresinde henüz yargılamanın yapılacağı mahkeme belli olmadığından sadece hâkimin vereceği kararları veren makamdır ve kural olarak sulh ceza hakimliğidir.
- Örneğin; insan öldürme iddiasıyla yakalanan bir kimsenin durumunda, eğer savcı kişinin tutuklanmasını gerekli görüyorsa sulh ceza hâkimliğinden talep eder; çünkü tutuklama kararını savcı veremez, hâkim verebilir.

Sulh Ceza Hâkimliği

Kanunların ayrıca görevli kıldığı haller saklı kalmak üzere, yürütülen soruşturmalarda hâkim tarafından verilmesi gerekli kararları almak, işleri yapmak ve bunlara yapılan itirazları incelemek amacıyla sulh ceza hâkimliği kurulmuştur. İş durumunun gerekli kıldığı yerlerde birden fazla sulh ceza hâkimliği kurulabilir.

Kural olarak soruşturma evresinde hâkimlik makamı, kovuşturma evresinde ise mahkeme makamı yetkilidir.

Sulh ceza hâkimi kovuşturmada görev yapmaz.

Naip Hâkimlik

Kovuşturma evresinde işlemler, mahkeme tarafından yürütülür. Ancak mahkeme binası dışında yapılacak işlemler için mahkeme makamı, kurul içinden bir naip hâkim görevlendirebilir. Naip hâkimlik, kurul halinde çalışan mahkemelerde söz konusu olabilir.

Örneğin; ağır ceza mahkemesi, hasta olan tanığın hastanede dinlenmesi için üye hâkimlerden birini naip hâkim olarak görevlendirebilir.

- Hâkimlik makamı **HÜKÜM VEREMEZ**.
- Ağır ceza mahkemesi başkanlığı da hâkimlik makamıdır.
- Hâkimlik makamı kararlarına karşı itiraz kanun yoluna gidilebilir.

2) Mahkeme Makamı

- Bir ceza davasında somut uyuşmazlığı çözüme ulaştıracak olan makamdır. Davanın çözümü, mahkemenin vereceği hüküm sonucunda gerçekleşir. Kısaca ifade etmek gerekirse, dosyanın asıl sahibi ve dosyayı çözüme ulaştıracak olan makamdır.
- Mahkeme makamı; asliye ceza mahkemesi gibi tek hâkimli olabileceği gibi, ağır ceza mahkemesi gibi toplu mahkeme de (üç hâkim) olabilir.
- Mahkeme makamı **HÜKÜM VEREBİLİR**.
- Mahkemenin vereceği kararlara karşı kanun yollarına gidilebilir.

HÂKİMİN REDDİ VEYA ÇEKİNMESİ

1) Hâkimin Davaya Bakması Yasak Olan Haller

- Şu hallerde hâkimin davaya bakması veya yargılamaya katılması yasaktır:
  - Suçtan kendisi zarar görmüşse.
  - Sonradan kalksa bile şüpheli, sanık veya mağdur ile aralarında evlilik, vesayet veya kayyımlık ilişkisi bulunmuşsa.
  - Şüpheli, sanık veya mağdurun kan veya kayın hısımlığından üstsoy veya altsoyundan biri ise.
  - Şüpheli, sanık veya mağdur ile aralarında evlat edinme bağlantısı varsa.
  - Şüpheli, sanık veya mağdur ile aralarında 3. derece dahil kan hısımlığı varsa.
  - Evlilik sona ermiş olsa bile, şüpheli, sanık veya mağdur ile aralarında 2. derece dahil kayın hısımlığı varsa.
  - Aynı davada cumhuriyet savcılığı, adli kolluk görevi, şüpheli veya sanık müdafiliği veya mağdur vekilliği yapmışsa.
  - Aynı davada tanık veya bilirkişi sıfatıyla dinlenmişse.
  - Bir karar veya hükme katılan hâkim, yüksek görevli mahkemece bu hükme ilişkin olarak verilecek karar veya hükme katılamaz. Yani kanun yolunda aynı hâkim görev alamaz.
  - Aynı işte soruşturma evresinde görev yapmış bulunan hâkim, kovuşturma evresinde görev yapamaz. Ancak bu yasaklılık sebebi sadece soruşturma işlemlerinin cumhuriyet savcısı yerine sulh ceza hâkimi tarafından CMK m.163'e dayanılarak yapıldığı hallerde uygulanır (5230 S. K. m.11). Yani soruşturma aşamasında zorunlu savcı olarak görev alan sulh ceza hâkimi, kovuşturmada görev alamaz.
  - Yargılamanın yenilenmesi halinde, önceki yargılamada görev yapan hâkim, aynı işte görev alamaz.

DİKKAT!!!: Hâkimin şüpheli, sanık veya mağdur ile arasında nişanlılık ilişkisi olması davaya bakması yasak olan haller arasında değildir.

- Hâkimin davaya bakması yasak olan haller **TAHDİDİ** olarak sayılmıştır.

- Hâkim yukarıda sayılan hallerin var olup olmadığın kendiliğinden her zaman inceler ve söz konusu olması durumunda çekinmelidir. Çekinmezse şu kişiler hâkimin reddi isteminde bulunabilirler:
  - Cumhuriyet savcısı
  - Şüpheli veya sanık
  - Müdafi
  - Katılan
  - Katılan vekili

DİKKAT!!!: Kanuni temsilci, mağdur, suçtan zarar gören, malen sorumlu hâkimin reddini isteyemez. Mağdur, suçtan zarar gören ve malen sorumlu sadece katılan olmaları durumunda hâkimin reddini isteyebilir.

- Hâkimin davaya bakması yasak olan haller kamu düzenine ilişkin olduğu için **RESEN HER DURUMDA İNCELENİR**. Dolayısıyla hâkimin davaya bakması yasak olan hallerin varlığı halinde hâkimin reddi talebi için süre yoktur.

2) Hâkimin Tarafsızlığını Şüpheye Düşürecek Haller

- Hâkimin reddini gerektiren hallerden diğer bir tanesi de hâkimin tarafsızlığını şüpheye düşüren hallerdir. Hâkim, davaya bakmasının yasak olduğu haller dışında, tarafsızlığını şüpheye düşürecek diğer hallerin varlığı halinde de davadan çekinebilir, çekinmezse yukarıda sayılanlar tarafından hâkimin reddi istenebilir.
- Hâkimin tarafsızlığını şüpheye düşüren haller CMK'da, hâkimin davaya bakması yasak olan haller gibi tahdidi olarak sayılmamıştır. Hâkimin tarafsızlığını şüpheye düşürecek haller somut olaya göre değerlendirilmelidir.
- Hâkimin tarafsızlığını şüpheye düşürecek hallerin varlığı halinde, yasaklı olduğu hallerden farklı olarak, hâkimin reddi her aşamada istenemez.
- Tarafsızlığını şüpheye düşürecek sebeplerden dolayı bir hâkimin reddi, **İLK DERECE MAHKEMELERİNDE SANIĞIN SORGUSU BAŞLAYINCAYA**; duruşmalı işlerde bölge adliye mahkemelerinde inceleme raporu ve Yargıtayda görevlendirilen üye veya tetkik hâkimi tarafından yazılmış olan rapor üyelere açıklanıncaya kadar istenebilir. Diğer hallerde, inceleme başlayıncaya kadar hâkimin reddi istenebilir (CMK m.25/1).
- Sonradan ortaya çıkan veya öğrenilen sebeplerle duruşma veya inceleme bitinceye kadar da hâkimin reddi istenebilir. Ancak bu istemin, **RET SEBEBİNİN ÖĞRENİLMESİNDEN İTİBAREN 7 GÜN İÇİNDE** yapılması şarttır (CMK m.25/2).

3) Hâkimin Reddinde Usul

- Hâkimin reddine ilişkin işlemlerdeki usulün nasıl olacağı CMK'nın 26. ve 27. maddelerinde düzenlenmiştir. Buna göre hâkimin reddi istemine ilişkin karar, **KURAL OLARAK HÂKİMİN MENSUP OLDUĞU MAHKEME** tarafından verilir. Bu istemin görüşülmesine **HÂKİMİN KENDİSİ KATILAMAZ**. Bundan dolayı mahkeme teşekkül edemezse, karar verecek mahkeme şu usule göre belirlenir:
  - Reddi istenen hâkim asliye ceza mahkemesine mensup ise bu mahkemenin yargı çevresi içerisindeki ağır ceza mahkemesi

- Reddi istenen hâkim ağır ceza mahkemesine mensup ise o yerde ağır ceza mahkemesinin birden fazla dairesinin bulunması halinde numara olarak kendisini izleyen daire, son numaralı daire için (1) numaralı daire, o yerde ağır ceza mahkemesinin tek dairesinin bulunması halinde ise en yakın ağır ceza mahkemesi
- Ret istemi sulh ceza hakimine karşı ise yargı çevresi içinde bulunduğu asliye ceza mahkemesi ve tek hâkime karşı ise yargı çevresi içerisinde bulunan ağır ceza mahkemesi
- Bölge adliye mahkemesi ceza daireleri başkan ve üyelerinin reddi istemi, reddedilen başkan ve üye katılmaksızın görevli olduğu dairece incelenerek karara bağlanır.
- Yargıtay ceza daireleri başkan ve üyelerinin reddi istemi, reddedilenler katılmaksızın ilgili daire veya genel kurul tarafından karara bağlanır.

- Ret isteminin kabulü halinde, davaya bakmakla bir başka hâkim veya mahkeme görevlendirilir.
- Ret isteminin **KABULÜNE** ilişkin kararlar **KESİNDİR**.
- Ret isteminin **KABUL EDİLMEMESİNE** ilişkin kararlara karşı **İTİRAZ** yoluna gidilebilir.
- Reddi istenen hâkim, ret hakkında bir karar verilinceye kadar, yalnız gecikmesinde sakınca bulunan işlemleri yapar. Ret isteminin kabulüne karar verildiğinde, gecikmesinde sakınca bulunan hal nedeniyle yapılmış işlemler dışında, duruşma tekrarlanır. Örneğin; reddi istenen hâkim tutuklama yapamaz, tanık dinleyemez; ancak ölmek üzere olan bir tanık varsa onu dinleyebilir.
- Ret isteminin kabulü hâlinde mahkeme, davaya hangi mahkemenin bakacağına da karar verir.

4) Hâkimin Reddi Talebinin Geri Çevrilmesi

- Ret isteminin esastan incelenmesi için öncelikle kabul edilebilir olması, başka bir ifadeyle usulüne uygun olması gerekir.
- Mahkeme, kovuşturma evresinde ileri sürülen hâkimin reddi istemini aşağıdaki durumlarda geri çevirir:
  - Ret istemi süresinde yapılmamışsa.
  - Ret sebebi ve delili gösterilmemişse.
  - Ret isteminin duruşmayı uzatmak amacı ile yapıldığı açıkça anlaşılıyorsa.
- Bu hallerde ret istemi, toplu mahkemelerde reddedilen hâkimin müzakereye katılmasıyla, tek hakimli mahkemelerde de reddedilen hakimin kendisi tarafından geri çevrilir. Bu konudaki kararlara karşı **İTİRAZ YOLUNA BAŞVURULABİLİR**.

5) Zabıt Katibinin Reddi veya Çekinmesi

- Hâkimin reddi ve çekinme sebepleri zabıt katibinin reddi hakkında da kıyasen uygulanır.
- Zabıt katibinin reddi istemine ilişkin karar, yanında çalıştığı mahkeme başkanı veya hâkim tarafından verilir.
- Aynı işte zabıt katibinin hâkim ile birlikte reddi istemi hakkında veya çekinmelerine karar verecek merci, hakime göre belirlenir.

DİKKAT!!!: Bilirkişinin de reddi istenebilir; ancak savcı reddedilemez.

3. BÖLÜM: GÖREV VE YETKİ

GÖREV (MADDE YÖNÜNDEN YETKİ)

- Yargılanacak uyuşmazlıklarda, uyuşmazlığın konusunu oluşturan suçun tipine veya suç için öngörülen cezanın ağırlığına göre mahkemeler arasındaki davaların bölüşülmesi işlemine görev denir.
- Görev denildiği zaman aklımıza gelmesi gereken soru, hangi suçların hangi mahkemede yargılanacağı sorusudur.
- Her mahkemenin görevi **KANUNLA** belirlenmiştir.
- Görev kamu düzenine ilişkindir ve aksi kesinlikle kararlaştırılamaz.

1) Görevli Ceza Mahkemeleri

a. Asliye Ceza Mahkemesi

- Esas görevli mahkemelerdir. Sulh ceza hâkimlikleri ve ağır ceza mahkemelerinin görev alanı dışında kalan dava ve işlere asliye ceza mahkemeleri bakar. Tek hâkimlidir.

b. Ağır Ceza Mahkemesi

- Kural olarak ağırlaştırılmış müebbet hapis, müebbet hapis ve **10 YILDAN FAZLA HAPİS** cezalarını gerektiren suçlarla ilgili dava ve işlere ağır ceza mahkemelerince bakılır.

DİKKAT!!!: Görevli mahkeme belirlenirken, suçun cezasının ÜST SINIRI dikkate alınır.

- Ağır ceza mahkemesinde kural olarak **1 BAŞKAN VE YETERİ KADAR ÜYE** bulunur. Bu mahkeme **1 BAŞKAN VE 2 ÜYE** ile toplanır.
- Aşağıdaki suçlara, **SUÇUN CEZASININ ÜST SINIRINA DİKKATE ALINMAKSIZIN** ağır ceza mahkemelerince bakılır:
  - Yağma
  - İcbar veya ikna yoluyla irtikap
  - Kamu görevlisinin resmî belgede sahteciliği
  - Nitelikli dolandırıcılık
  - Hileli iflas
  - Terörle Mücadele Kanunu'nun kapsamına giren suçlar
  - TCK'da yer alan (m.318, 319, 324, 325 ve 332 hariç):
    - Devletin güvenliğine karşı suçlar
    - Anayasal düzene ve işleyişine karşı suçlar
    - Milli savunmaya karşı suçlar
    - Devletin sırlarına karşı suçlar ve casusluk

2) Görevsizlik İtirazı ve Süresi

- Görev (madde bakımından yetki) kamu düzenine ilişkindir. Bir mahkemenin görevsiz olduğu **YARGILAMANIN HER AŞAMASINDA** ileri sürülebilir.
- Mahkemenin görevsiz olduğunu hâkim **RESEN** dikkate almak zorundadır; ancak hâkim görevsiz dahi olsa davaya bakmaya devam eder, yani bunu dikkate almazsa **TARAFLAR DA YARGILAMANIN HER AŞAMASINDA** görev itirazında bulunabilirler.
- Resen veya talep üzerine görevsizlik kararı veren mahkeme, işi görevli mahkemeye gönderir.
- Görevsizlik kararına karşı **İTİRAZ** yoluna gidilebilir (adli yargı içerisindeki mahkemeler bakımından).
- Yenilenmesi mümkün olmayan işlemler dışındaki görevsiz mahkemenin yaptığı işlemler geçersizdir. Yenilenemeyecek işlemler geçerli sayılır. Örneğin; görevsiz mahkemenin dinlediği tanık ifadeleri geçersiz olurken, sonradan ölen tanığın ifadeleri geçerliliğini korur.

DİKKAT!!!: Duruşmada suçun hukuki niteliğinin değiştiğinden bahisle görevsizlik kararı verilerek dosya alt dereceli mahkemeye gönderilemez.

DİKKAT!!!: Asliye ceza mahkemesi, ağır ceza mahkemesine göre alt dereceli mahkemedir. Yani bu durumda ağır ceza mahkemesi de asliye ceza mahkemesine göre üst dereceli (yüksek görevli) mahkemedir.

DİKKAT!!!: Görevsizlik kararına itiraz edilebilir. Görevlilik kararı ise kesindir.

3) Görevde Uyuşmazlık

- Görev konusunda mahkemeler arasında uyuşmazlık çıktığında, görevli mahkemeyi **ORTAK YÜKSEK GÖREVLİ MAHKEME** belirler (**DİKKAT!!!: Yüksek görevli değil, ortak yüksek görevli**).
- Ortak yüksek görevli mahkemenin vereceği karar kesindir.
- Ortak yüksek görevli mahkeme şu şekilde belirlenir:
  - Asliye ceza – ağır ceza $\Rightarrow$ Aynı BAM çevresindeyseler BAM, farklı BAM çevresindeyseler Yargıtay
  - İlk derece – BAM $\Rightarrow$ Yargıtay
  - Yargıtay – başka mahkeme $\Rightarrow$ Yargıtay

4) Farklı Görevli Mahkemelerdeki Bağlantılı Davaların Birleştirilmesi

- Aralarında bağlantı olan davalar birleştirilerek açılabilir ya da kovuşturma evresinde yüksek görevli mahkeme bağlantılı davaların birleştirilmesine veya ayrılmasına karar verebilir.
- Birleştirme halinde davaya **YÜKSEK GÖREVLİ MAHKEMEDE** bakılır ve bu mahkemelerin yargılama usulü uygulanır.
- İşin esasına girildikten sonra ayrılan davalara aynı mahkemede devam olunur.
- Çocuk mahkemelerindeki davalar ile büyüklerin davaları kural olarak birleştirilemez; ancak zorunluluk varsa bu davalar genel mahkemelerde birleştirilebilir.
- İcra mahkemelerinin görevine giren davalar ile diğer ceza davaları birleştirilemez.

NOT: Bağlantılı davalarda görünüşte tek dava olsa da birden çok suç ve dolayısıyla birden fazla dava vardır. Verilen hüküm sayısı kadar dava vardır. Bu sebeple hâkim suçların birinde HAGB kararı

verebileceği gibi birkaçı veya hepsinde de verebilir. Suçların biri kanun yoluna götürülebileceği gibi birkaçı veya hepsi de götürülebilir.

YETKİ (YER YÖNÜNDEN YETKİ)

- Bir suça hangi yerdeki (coğrafi olarak) mahkeme veya hâkimin bakacağını gösteren kurallara yer bakımından yetki kuralları denir.
- Yer yönünden yetki kuralları da kamu düzenine ilişkin olduklarından kesindir ve taraflar anlaşarak yetkili mahkemeyi değiştiremezler.

1) Türkiye'de İşlenen Suçlarda Yetki

- Türkiye'de işlenen suçlarda yetkili mahkemenin neresi olacağı sorunu CMK m.12'de tanımlanmıştır. Bu kurala genel yetki kuralı denir.
- Türkiye'de işlenen suçlarda yetkili mahkemenin tespiti, aşağıdaki ölçütler sırasıyla takip edilerek belirlenir. Buna göre;
  1. Genel yetkili mahkeme **SUÇUN İŞLENDİĞİ YER MAHKEMESİDİR** (ana kural).
     - Teşebbüste son icra hareketinin yapıldığı, kesintisiz suçlarda kesintinin gerçekleştiği ve zincirleme suçlarda son suçun işlendiği yer mahkemesi yetkilidir.
  2. Suçun işlendiği yer belli değilse, şüpheli veya sanığın yakalandığı yer mahkemesi yetkilidir.
  3. Şüpheli veya sanık yakalanmamışsa yerleşim yeri mahkemesi yetkilidir.
  4. Şüpheli veya sanığın Türkiye'de yerleşim yeri yoksa Türkiye'de en son adresinin bulunduğu yer mahkemesi yetkilidir.
  5. Mahkemenin bu suretle de belirlenmesi olanağı yoksa, ilk usul işleminin yapıldığı yer mahkemesi yetkilidir.

DİKKAT!!!: Seçimden önce veya sonra bir suç işlediği ileri sürülen milletvekili hakkında soruşturma ve kovuşturma yapma yetkisi, Ankara Cumhuriyet Başsavcılığı ve bu yer ağır ceza mahkemesine aittir.

DİKKAT!!!: Bilişim sistemlerinin, banka veya kredi kurumlarının ya da banka veya kredi kartlarının araç olarak kullanılması suretiyle işlenen suçlarda mağdurun yerleşim yeri mahkemeleri de yetkilidir.

2) Türkiye'de Basın Yoluyla İşlenen Suçlarda Yetki

- Türkiye'de basın yoluyla işlenen suçlarda yetkili mahkeme şu şekilde tespit edilir:
  1. Suç, ülkede yayımlanan bir basılı eserle işlenmişse, eserin yayım merkezi olan yer mahkemesi yetkilidir. Ancak, aynı eserin birden çok yerde basılması durumunda suç, eserin yayım merkezi dışındaki baskısında meydana gelmişse, bu suç için eserin basıldığı yer mahkemesi de yetkilidir.
  2. Soruşturulması ve kovuşturulması şikayete bağlı olan hakaret suçunda eser, mağdurun yerleşim yerinde veya oturduğu yerde dağıtılmışsa, o yer mahkemesi de yetkilidir. Mağdur, suçun işlendiği yer dışında tutuklu veya hükümlü bulunuyorsa, o yer mahkemesi de yetkilidir.

3. Görsel veya işitsel yayınlarda da yayım merkezi olan yer mahkemesi yetkilidir. Görsel ve işitsel yayın, mağdurun yerleşim yerinde ve oturduğu yerde işitilmiş veya görülmüşse o yer mahkemesi de yetkilidir.

3) Yabancı Ülkede İşlenen Suçlarda Yetki

- Yabancı ülkede işlenen ve kanun hükümleri uyarınca Türkiye'de soruşturulması ve kovuşturulması gereken suçlarda yetkili mahkemenin neresi olacağı sorunu CMK m.14'te anlatılmıştır. Buna göre yabancı ülkede işlenen ve Türkiye'de soruşturulması ve kovuşturulması gereken suçlar söz konusu olduğunda yetkili mahkeme şu şekilde belirlenir:
  1. Şüpheli veya sanığın yakalandığı yer mahkemesi yetkilidir.
  2. Şüpheli veya sanık yakalanmamışsa, yerleşim yeri mahkemesi yetkilidir.
  3. Şüpheli veya sanığın Türkiye'de yerleşim yeri yoksa Türkiye'de en son adresinin bulunduğu yer mahkemesi yetkilidir.
  4. Yetkili mahkemenin bu şekilde de belirlenmesi mümkün değilse, yetkili mahkeme, Adalet Bakanının istemi ve Yargıtay Cumhuriyet Başsavcısının başvurusu üzerine Yargıtay tarafından belirlenir.

DİKKAT!!!: Yabancı ülkelerde bulunup da diplomatik bağışıklıktan yararlanan Türk kamu görevlilerinin işledikleri suçlardan dolayı yetkili mahkeme Ankara mahkemesidir.

4) Deniz, Hava ve Demiryolu Taşıtlarında veya Bu Taşıtlarla İşlenen Suçlarda Yetki

- Suç, Türk bayrağını taşıma yetkisine sahip olan bir gemide ve böyle bir taşıt Türkiye dışında iken işlenmişse, geminin ilk uğradığı Türk limanında veya bağlama limanında bulunan mahkeme yetkilidir.
- Türk bayrağını taşıma hakkına sahip olan hava taşıtları ile demiryolu taşıtları hakkında da aynı kural geçerlidir. Yani hava veya demiryolu taşıtının ilk uğradığı havaalanı ya da istasyonda veya kayıtlı olduğu yerde bulunan mahkeme yetkilidir.
- Ülke içerisinde deniz, hava veya demiryolu taşıtlarında ya da bu taşıtlarla işlenen suçlarda, bunların ilk ulaştığı yer mahkemesi de yetkilidir (suçun işlendiği veya ilk ulaştığı yer mahkemesi).
- Çevreyi kirletme suçu, yabancı bayrağı taşıyan bir gemi tarafından Türk kara suları dışında işlendiği takdirde, suçun işlendiği yere en yakın veya geminin Türkiye'de ilk uğradığı limanın bulunduğu yer mahkemesi yetkilidir.

5) Bağlantılı Suçlarda Yetki

- CMK m.16'ya göre, her biri değişik mahkemelerin yetkisi içinde bulunan bağlantılı ceza davaları, yetkili mahkemelerden herhangi birisinde birleştirilerek görülebilir. Bu konuda uyuşmazlık çıkarsa **ORTAK YÜKSEK GÖREVLİ MAHKEME** birleştirmeye gerek olup olmadığına ve gerek varsa hangi mahkemede birleştirileceğine karar verir.
- Birleştirilmiş olan davaların ayrılması da aynı şekilde olur.

6) Yetkisizlik İddiası

- Mahkeme talebe gerek olmaksızın resen yetkisizlik kararı verebilir; ancak süre sınırlaması vardır.
- Yetkisizlik iddiası her zaman ileri sürülemez. Yetkisizlik iddiası **İLK DERECE MAHKEMELERİNDE DURUŞMADA EN GEÇ SANIĞIN SORGUSUNDAN ÖNCE** bildirilir. Bölge adliye mahkemelerinde incelemenin başlamasından ve duruşmalı işlerde inceleme raporunun okunmasından önce bildirilir. Bu aşamalardan sonra yetkisizlik iddiasında bulunulamayacağı gibi mahkemeler de bu hususta resen karar veremez.
- Yetkisizlik kararlarına karşı **İTİRAZ** kanun yoluna gidilebilir. Yetkililik kararı ise kesindir.
- Yetkisiz hâkim veya mahkemenin yapmış olduğu işlemler geçerlidir; ancak yetkili hâkim veya mahkeme isterse bu işlemleri yeniden yapabilir. Bir hâkim veya mahkeme, yetkili olmasa dahi, gecikmesinde sakınca bulunan yargı çevresindeki işlemleri yapar.

7) Yetkide Uyuşmazlık

- Birkaç hâkim veya mahkeme arasında olumlu veya olumsuz yetki uyuşmazlığı çıkarsa **ORTAK YÜKSEK GÖREVLİ MAHKEME** yetkili hakim veya mahkemeyi belirler. Ortak yüksek görevli mahkemenin vereceği karar **KESİNDİR**.
- Türk ceza mahkemeleri ile yabancı devlet mahkemeleri arasında yetki uyuşmazlığı ortaya çıkmışsa, bu uyuşmazlık Lahey'deki Milletlerarası Adalet Divanı tarafından uluslararası hukukun ilkelerine göre çözülür (ulusal yetki uyuşmazlığı).

8) Duruşmanın Nakli ve Duruşmanın Başka Yerde Yapılması

- Yargılamanın aktarılması, yargılamanın yapıldığı yerin belirli nedenlerle yetkili merci tarafından değiştirilerek, yetkisiz olarak bir başka mahkemenin yetkili hale getirilmesidir. Burada yargılama, bazı sebepler nedeniyle artık yer itibariyle yetkili mahkemede görülemeyecek durumdadır.
- **Hukuki ve fiili sebepler:** Yetkili hâkim veya mahkeme, hukuki veya fiili sebeplerle görevini yerine getiremeyecek durumda bulunursa; **YÜKSEK GÖREVLİ MAHKEME**, davanın başka yerde bulunan aynı derecede bir mahkemeye nakline karar verir. Örneğin; tek hâkimin olduğu bir yerde, o hâkimin reddi istenmişse, bu bir hukuki sebeptir. Tek hâkimin olduğu bir yerde, o hâkimin ölmesi ise fiili sebebe örnektir.
- **Kamu güvenliği sebebiyle:** Kovuşturmanın görevli ve yetkili olan mahkemenin bulunduğu yerde yapılması kamu güvenliği için tehlikeli olursa, davanın nakli **ADALET BAKANININ İSTEMİ ÜZERİNE YARGITAY TARAFINDAN** yapılır.
- Mahkeme, fiili sebepler veya güvenlik gerekçesiyle duruşmanın il sınırları içinde başka bir yerde yapılmasına karar verebilir. Bu karara karşı **İTİRAZ** yolu açıktır. Örneğin; yoğun katılımın olacağı bir davada mahkeme, bu davanın duruşma salonunda değil de il sınırları içindeki bir konferans salonunda yapılmasına karar verebilir.

9) Farklı Yetkili Mahkemelerdeki Bağlantılı Davaların Birleştirilmesi

- Her biri değişik mahkemelerin yetkisi içinde bulunan bağlantılı ceza davaları, yetkili mahkemelerden **HERHANGİ BİRİNDE** birleştirilerek görülebilir.
- Bağlantılı ceza davalarının değişik mahkemelerde bakılmasına başlanmış olursa, Cumhuriyet savcılarının istemlerine uygun olmak koşuluyla, mahkemeler arasında oluşacak uyuşma üzerine, bu davaların hepsi veya bir kısmı bu mahkemelerin birinde birleştirilebilir. Ancak uyuşulmazsa, Cumhuriyet savcısı veya sanığın istemi üzerine ortak yüksek görevli mahkeme birleştirmeye gerek olup olmadığına ve gerek varsa hangi mahkemede birleştirileceğine karar verir. Birleştirilmiş olan davaların ayrılması da bu suretle olur.

4. BÖLÜM: CEZA MUHAKEMESİNDE YARGILAMA ŞARTLARI, SÜRELER VE ESKİ HALE GETİRME

YARGILAMA ŞARTLARI

1) Şikayet

- Şikayet **YAZILI YA DA SÖZLÜ** olarak yapılabilir.
- Kamu davası usulü ile takip edilen bir suç için yapılan kovuşturmada suçun, takibi şikayete bağlı bir suç olduğu anlaşılırsa, bu halde mağdur açıkça şikayetten vazgeçmedikçe yargılamaya devam olunur.
- Şikayete bağlı suçlarda şikayet hakkı **6 AY İÇİNDE** kullanılmalıdır. Bu süre **HAK DÜŞÜRÜCÜ** süredir ve fiilin ve failin öğrenildiği andan itibaren işlemeye başlar.
- Şikayet hakkı olan birkaç kişiden biri, şikayet süresini kaçırırsa, bundan dolayı diğerlerinin hakkı düşmez.
- Şikayette savcı dava açmak zorunda değildir.
- Şikayette failin gösterilmesi zorunlu değildir. Şikayette **FAİL DEĞİL FİİL** şikayet edilir.
- İştirak halinde işlenen suçlarda; suçu işleyenlerden biri şikayet edilirse diğerleri de şikayet edilmiş olur. Buna **ŞİKAYETİN SİRAYETİ (BÖLÜNMEZLİĞİ)** denir. Bu kural şikayetin geri alınmasında da geçerlidir.
- **HÜKÜM KESİNLEŞİNCEYE KADAR** şikayetten vazgeçilebilir. Hüküm kesinleşince vazgeçilmesi infaza engel olmaz.
- Şikayetten vazgeçme, şüpheli veya sanığın kabulüne bağlıdır. Yani şikayetten vazgeçme iki taraflı bir işlemdir.
- Şikayetten vazgeçme ve şikayetten feragat farklı kurumlardır. Şikayetten vazgeçme, yapılmış olan şikayetin geri alınması iken; şikayetten feragat, şikayet hakkı olan kişinin bu hakkı kullanmadan önce şikayetçi olmayacağını bildirmesidir.
- Hakaret suçu hariç olmak üzere şikayet hakkı mirasçılara geçmez.
- Mümeyyiz çocuklar da şikayet hakkını kullanabilirler; ancak mümeyyiz olmayan kişilerde şikayet hakkını yasal temsilcisi kullanır.
- Şikayete bağlı suçlarda, şikayet hakkı olan kişinin şikayetten vazgeçmesi kamu davasını düşürür.

2) Talep

- Bazı suçlardan dolayı kamu davası açılabilmesi için Adalet Bakanının talepte bulunması gerekir. Bu talep yoksa yargılama yapılamaz. Talep yapıldığında cumhuriyet savcısı iddianame düzenleyerek görevli mahkemeye vermek zorundadır.
- Talep, şikayetten farklı olarak **SÜREYE BAĞLI DEĞİLDİR** ve yapıldıktan sonra **GERİ ALINAMAZ**.
- Şikayette savcı dava açmak zorunda değildir, talepte ise talep üzerine savcı dava açmak zorundadır.
- Örnek: Soykırım suçu.

3) Müracaat (Başvuru)

- Bazı suçlarda, devletin savcılığa dava açılmasını zorunlu kılmayacak biçimde yaptığı şikayettir. Örneğin; Suriye bayrağını yakan biri hakkında soruşturma ve kovuşturma yapılması ilgili devletin şikayetine bağlıdır.
- Müracaat şikayetten farklı olarak ve taleple aynı şekilde süreye bağlı değildir ve geri alınamaz. Talepten farklı olarak ve şikayetle aynı şekilde müracaatta savcı dava açmak zorunda değildir.

4) İzin

- Bazı suçların soruşturulması ve kovuşturulması izne tabidir. Örneğin; kamu görevlilerinin işlediği bazı görev suçları nedeniyle, haklarında yargılama yapılabilmesi için yetkili merciin izin vermesi gerekmektedir.
- Merci tarafından verilen izin **GERİ ALINAMAZ**; ancak izin vermeme geri alınabilir.
- Cumhuriyet savcısı, izin üzerine kamu davası açmak için iddianame düzenlemek zorunda değildir; ancak yeterli şüpheye ulaşırsa iddianame düzenleyebilir.
- Örneğin; cumhurbaşkanına hakaret suçunun takibi de Adalet Bakanının iznine bağlıdır.

5) Açılmış Bir Dava veya Hüküm Bulunmaması

- Tek bir fiilden dolayı iki kere yargılama yapılmaması ilkesinin bir sonucudur. Kural olarak bir fiilden dolayı aynı sanık hakkında ikinci kez yargılama yapılamaz; fakat her ne suretle olursa olsun dava açılmış ise mahkemece ret kararı verilir (CMK m.223/7).

6) Sanığın Hazır Bulunması

- Ceza davasının açılabilmesi için failin ve fiilin bilinmesi ve bunların iddianamede yer alması yeterlidir; ancak iddianamenin kabulünden sonra başlayacak olan kovuşturma aşamasında yargılama için ilk ve belki de en önemli unsur sanığın duruşmada hazır bulunmasıdır.
- Sanık hazır bulunmadan yargılama yapılması bazı hallerde mümkündür. Bunlar:
  - **Gaiplik:** Bulunduğu yer bilinmeyen veya yurt dışında bulunup da yetkili mahkeme önüne getirilemeyen veya getirilmesi uygun bulunmayan sanık gaip sayılır. Gaipler hakkında soruşturma yapılabilir ve dava açılabilir; ancak duruşma yapılamaz. Bu hallerde mahkeme delillerin elde edilmesi ve korunması için gerekli işlemleri yaptıktan sonra durma kararı verir.
  - **Kaçaklık:** Hakkındaki kovuşturmanın sonuçsuz kalmasını sağlamak amacıyla yurt içinde saklanan veya yabancı ülkede bulunan ve bu nedenle mahkeme tarafından kendisine ulaşılamayan kişiye kaçak denir, **15 GÜN İÇİNDE** başvurmazsa kaçak olduğuna karar verilir. Kaçak sanık hakkında kovuşturma yapılabilir; ancak daha önce sorgusu yapılmamış ise mahkumiyet veya ceza verilmesine yer olmadığı kararı verilemez. Kaçak sanığın daha önceden sorgusu yapılmışsa mahkumiyet veya ceza verilmesine yer olmadığı kararı da verilebilir. Kaçak hakkında **ZAMAN AŞIMI SÜRESİ DURUR**. Kaçak sanığın hazır bulunmasını sağlamak amacıyla kanun koyucu birtakım tedbirlere başvurmuştur. Bunlar:
    - **Zorlama amaçlı el koyma:** Kaçak sanığın duruşmaya gelmesini sağlamak amacıyla Türkiye'de bulunan mallarına, hak ve alacaklarına, amaçla orantılı olarak **CUMHURİYET**

SAVCISININ İSTEMİ ÜZERİNE SULH CEZA HÂKİMİ VEYA MAHKEME KARARIYLA el konulabilir ve gerektiğinde idaresi için kayyım atanır.

- **Teminat belgesi:** Mahkeme, gaip veya kaçak olan sanık hakkında duruşmaya gelmesi halinde tutuklanmayacağı hususunda bir güvence belgesi verebilir ve bu güvence koşullara bağlanabilir.

7) ÖnÖdeme

- Önödemeye tabi suçlar hakkında cumhuriyet savcısı ön ödeme teklif etmeden kamu davasını açamayacaktır. Ön ödemeye tabi bir suçta kamu davasının açılabilmesi için failin ön ödemeyi kabul etmemiş olması gerekir.

8) Uzlaşma

- Cumhuriyet savcısı, uzlaşma kapsamındaki suçlar hakkında uzlaşma teklif etmeden kamu davası açamaz.

10) Sanığın Akıl Hastası Olmaması

- Suç işledikten sonra tam akıl hastalığına yakalanan kimse hakkında soruşturma yapılabilir ve dava açılabilir; ancak kovuşturma yapılamaz. Bu durumda mahkeme durma kararı verir.

CEZA MUHAKEMESİNDE SÜRELER

- Gün ile belirlenen süreler, **TEBLİGATIN YAPILDIĞININ ERTESİ GÜNÜ** işlemeye başlar.
- Süre hafta olarak belirlenmişse, tebligatın yapıldığı günün, **SON HAFTADA İSİM İTİBARİYLE KARŞILIĞI OLAN GÜNÜN** mesai saati bitiminde sona erer.
- Süre ay olarak belirlenmişse, tebligatın yapıldığı günün **SON AYDA SAYI İTİBARİYLE KARŞILIĞI OLAN GÜNÜN** mesai saati bitiminde sona erer. Son bulduğu ayda sayı itibariyle karşılığı olan gün yoksa, süre ayın son günü mesai saati bitiminde sona erer.
- Son gün tatile rastlarsa süre, tatilin ertesi günü biter.
- **ADLİ TATİLE RASTLAYAN SÜRELER** tatilin bittiği günden itibaren **3 GÜN UZAMIŞ SAYILIR**. Adli tatil 20 Temmuz'da başlar, 31 Ağustos'ta sona erer. Adli yıl 1 Eylül'de başlar.

ESKİ HALE GETİRME

- Bir kimsenin iradesi dışında meydana gelen bir durumun meydana gelmemiş sayılarak önceki duruma dönülmesine eski hale getirme denir. CMK'ya göre bir süreyi kusuru olmaksızın geçiren kişi, eski hale getirme isteminde bulunabilir. Kanun yoluna başvuru hakkının kendisine bildirilmemesi halinde de kişi kusursuz sayılır (CMK m.40).
- Eski hale getirme dilekçesi, **ENGELİN KALKMASINDAN İTİBAREN 2 HAFTA İÇİNDE**, süreye uyulduğunda usule ilişkin işlemleri yapacak olan mahkemeye verilir. Eski hale getirme talebi dosya üzerinden incelenir.
- Eski hale getirme talebinin kabulüne ilişkin karar **KESİNDİR**, reddine ilişkin karara karşı **İTİRAZ** yoluna gidilebilir.

5. BÖLÜM: CEZA MUHAKEMESİNDE DELİLLER VE DELİLLERİN DEĞERLENDİRİLMESİ

DELİLLER

- Ceza muhakemesinde her şey, her şeyle ispat edilebilir. Ceza muhakemesi hukukunda deliller akli olmalı ve hukuka uygun olarak elde edilmiş olmalıdır. Hukuka aykırı olarak elde edilmiş bulgular delil olarak kabul edilemez. Örneğin; işkence altında alınan bir ifade delil olamaz. Yine hukuka aykırı bir şekilde yapılan telefon dinlemesi delil olamaz.
- Ceza muhakemesinde hâkimi bağlayıcı **KESİN DELİL YOKTUR**. Hâkim, delilleri vicdani kanaatiyle değerlendirir.

1) Şüpheli ve Sanık Beyanı

- Şüphelinin ve sanığın beyanı özgür iradesine dayanmalıdır.
- Şüpheli veya sanık kimliğiyle ilgili bilgiler dışında susma hakkını kullanabilir. Hatta kimliğiyle ilgili bilgiler dışında sorulan sorulara doğruyu söylemek zorunda da değildir.
- Müdafi hazır bulunmaksızın kollukça alınan ifade, hâkim veya mahkeme huzurunda şüpheli veya sanık tarafından doğrulanmadıkça hükme esas alınamaz. Buna karşılık müdafi bulunmaksızın savcı tarafından alınan ifade hükme esas alınabilir.
- Şüphelinin aynı olayla ilgili olarak yeniden ifadesinin alınması gerekiyorsa, bu işlem ancak cumhuriyet savcısı tarafından yapılabilir.
- Yasak usullerle elde edilen ifadeler, rıza verilmiş olsa dahi delil olarak değerlendirilemez.

2) Şüpheli veya Sanığın Zorla Getirilmesi

- Hakkında tutuklama kararı verilmesi veya yakalama emri düzenlenmesi için yeterli nedenler bulunan veya çağrıldığı halde gelmeyen şüpheli veya sanığın zorla getirilmesine karar verilebilir.
- Zorla getirme kararı ile çağrılan şüpheli veya sanık derhal, olanak bulunmadığında yol süresi hariç **EN GEÇ 24 SAAT İÇİNDE** çağıran hâkimin, mahkemenin veya cumhuriyet savcısının önüne götürülür ve sorguya çekilir veya ifadesi alınır.
- Zorla getirme, bunun için haklı görülecek bir zamanda başlar ve hâkim, mahkeme veya cumhuriyet savcısı tarafından, sorguya çekilmenin veya ifade almanın sonuna kadar devam eder.
- Çağrıya rağmen gelmeyen tanık, bilirkişi, mağdur ve şikayetçi ile ilgili olarak da zorla getirme kararı verilebilir.

DİKKAT!!!: Yakalama emri ise sadece şüpheli veya sanık hakkında verilebilir.

3) Tanık Beyanı

- Herkes tanık olabilir. Yalan tanıklıktan mahkum olanlar, çocuklar, akıl hastaları da tanık olabilir; ancak sanık kendi davasında tanık olarak dinlenemez.
- Mağdur tanık olarak dinlenebilir; ancak kendisine yemin verdirilmez.

- Tanık duruşmalara çağrı kağıdı ile çağrılır. Bu çağrı telefon, telgraf, faks, elektronik posta gibi araçlardan yararlanılmak suretiyle de yapılabilir. Ancak çağrı kağıdına bağlanan hukuki sonuçlar, bu durumda uygulanmaz. Mazeret bildirmeden gelmemeleri halinde zorla getirilirler (tanıklıktan çekinebilecekler dahil) ve sebep oldukları giderler kendilerine ödetilir. **TUTUKLU İŞLERDE TANIK DOĞRUDAN ZORLA GETİRİLEBİLİR**.
- Tanık doğruyu söyleyeceği hususunda dinlenmeden önce veya sonra yemin eder. Soruşturma evresinde cumhuriyet savcıları da dinlenen tanıklara yemin verdirirler. Sağır ve dilsizler yazarak imzalamak suretiyle veya işaret tercümanı aracılığıyla yemin ederler.
- Mağdur çocukların tanıklığında görüntü veya ses kaydı alınması zorunludur.
- Yasal bir sebep olmaksızın tanıklıktan veya yeminden çekinen tanık hakkında, bundan doğan giderlere hükmedilmekle birlikte, yeminin veya tanıklığın gerçekleştirilmesi için dava hakkında hüküm verilinceye kadar ve her halde **3 AYI GEÇMEMEK ÜZERE** disiplin hapsi verilebilir. Kişi, tanıklığa ilişkin yükümlülüğüne uygun davranması halinde derhal serbest bırakılır.

a. Şüpheli veya Sanığa Olan Yakınlıkları Sebebiyle Tanıklıktan Çekinebilecekler

- Şüpheli ve sanığa yakınlıkları dolayısıyla tanıklıktan çekinebilecek kimseler CMK m.45'te düzenlenmiştir. Tanıklıktan çekinebilecek olan kimselere, dinlenmeden önce tanıklıktan çekinebilecekleri bildirilir. Bu kimseler dinlenirken her zaman tanıklıktan çekinebilirler. Bu kişiler tanıklıktan çekinmezse, yemin verip vermemek mahkemenin takdirindedir. CMK m.45'e göre, şüpheli veya sanığa yakınlıklarından dolayı tanıklıktan çekinebilecek kişiler şunlardır:
  - Şüpheli veya sanığın nişanlısı
  - Evlilik bağı kalmasa bile şüpheli veya sanığın eşi
  - Şüpheli veya sanığın kan hısımlığından veya kayın hısımlığından üstsoy veya altsoyu
  - Şüpheli veya sanığın 3. Derece dahil kan veya 2. Derece dahil kayın hısımları
  - Şüpheli veya sanıkla aralarında evlatlık bağı bulunanlar

DİKKAT!!!: Vasi ve kayyım, yakınlık sebebiyle tanıklıktan çekinebilecekler arasında sayılmamıştır.

b. Meslekleri ve Sürekli Uğraşları Sebebiyle Öğrendikleri Bilgiler Konusunda Tanıklıktan Çekinebilecekler

- Meslekleri ve sürekli uğraşları sebebiyle öğrendikleri bilgiler konusunda tanıklıktan çekinebilecek olanlar şunlardır:
  - Avukatlar veya stajyerleri veya yardımcıları
  - Hekimler, diş hekimleri, eczacılar, ebeler ve bunların yardımcıları ve diğer bütün tıp meslek veya sanat mensupları
  - Mali işlerde görevlendirilmiş müşavirler ve noterler
- Bu kişiler, sır sahibinin rızası halinde tanıklıktan çekinemezler; ancak avukatlar, stajyerleri veya yardımcıları ise sır sahibinin rızasına rağmen tanıklıktan çekinebilirler.

c. Cumhurbaşkanının Tanıklıktan Çekinmesi

- Cumhurbaşkanı kendi takdiri ile tanıklıktan çekinebilir. Tanıklık yapmayı istemesi halinde beyanı konutunda alınabilir ya da beyanını yazılı olarak gönderebilir.

d. Tanıklıktan Kısmi Çekinme

- Hiç kimse kendisini ya da kanunda gösterilen yakınlarını suçlayıcı beyanda bulunmaya zorlanamaz (Anayasa m.38).
- Kişi, kendisiyle ya da bir yakınıyla ilgili olmayan bir davada tanık olarak dinlenirken, kendisini veya yukarıda belirtilen yakınlarından birini ceza kovuşturmasına uğratabilecek nitelikte bir soruyla karşılaşırsa, bu soruya cevap vermekten çekinebilir.

e. Yemin Verilmesi Yasak Olan Tanıklar

- **15 YAŞINI DOLDURMAMIŞ** olanlar (**DİKKAT!!!: "Çocuklar yeminsiz dinlenir" ifadesi yanlış bir ifadedir.**)
- Ayırt etme gücüne sahip olmamaları nedeniyle yeminin niteliği ve önemini kavrayamayanlar
- Soruşturma veya kovuşturma konusu suçlara iştirakten veya bu suçlar nedeniyle suçluyu kayırmaktan ya da suç delillerini yok etme, gizleme veya değiştirmekten şüpheli, sanık veya hükümlü olanlar
- Mağdur

f. Devlet Sırrı Niteliğindeki Bilgilerle İlgili Tanıklık

- Tanıklık konusu bilgiler devlet sırrı niteliğinde olsa bile mahkemeye açıklanır; ancak bu durumda tanık, sadece mahkeme hâkimi veya heyeti tarafından, zabıt kâtibi dahi olmaksızın dinlenir. Hâkim veya mahkeme başkanı, daha sonra bu tanık açıklamalarından, sadece yüklenen suçu açıklığa kavuşturabilecek nitelikte olan bilgileri tutanağa kaydettirir.
- Yukarıdaki kural, hapis cezasının alt sınırı **5 YILDAN AZ OLAN SUÇLARDA UYGULANMAZ**. Yani alt sınırı 5 yıldan az olan suçlarda devlet sırrı açıklanmaz.

4) Bilirkişi Mütalaası

- Çözümü uzmanlığı, özel veya teknik bilgiyi gerektiren konularda hâkim veya mahkeme **RESEN VEYA TARAFLARIN TALEBİ ÜZERİNE** bilirkişinin oy ve görüşüne başvurabilir.
- Görevlendirilebilecek bilirkişi sayısını hâkim ya da cumhuriyet savcısı kendisi belirler; ancak otopsi yapılması durumunda bilirkişi sayısının en az 2 olması gerektiği kanunda düzenlenmiştir.
- Soruşturma evresinde cumhuriyet savcısı da bilirkişi görevlendirebilir. Soruşturma evresinde bilirkişinin reddi de cumhuriyet savcısından istenir. Savcı, bilirkişinin reddi istemini reddederse, istemi sulh ceza hâkimi inceler, sulh ceza hâkiminin vereceği karar kesindir.
- Bilirkişiler **GERÇEK VEYA TÜZEL KİŞİLER** arasından seçilirler.
- Hakimlik mesleğinin gerektirdiği genel ve hukuki bilgi ile çözülmesi olanaklı konularda bilirkişi atanamaz ve dinlenemez.
- Bilirkişi raporunu **3 AY İÇİNDE** vermek zorundadır. Bu süre zorunlu hallerde **3 AY DAHA UZATILABİLİR**.
- Bilirkişi raporunda, hâkim tarafından yapılması gereken hukuki değerlendirmelerde bulunulamaz.

- Bilirkişi usulüne göre çağrıldığı halde gelmez veya gelip de yemin etmekten, oy ve görüş açıklamaktan çekinir ise, dava hakkında hüküm verilinceye kadar ve her halde **3 AYI GEÇMEMEK ÜZERE** disiplin hapsi ile cezalandırılabilir.
- Aşağıda belirtilen kişi veya kurumlar, bilirkişilik görevini kabul etmekle yükümlüdürler:
  - Resmi bilirkişilikle görevlendirilmiş olanlar
  - Bilirkişi listelerinde yer almış bulunanlar
  - İncelemenin yapılması için bilinmesi gereken fen ve sanatları meslek edinenler
  - İncelemenin yapılması için gerekli mesleği yapmaya resmen yetkili olanlar
- Tanıklıktan çekinmeyi gerektirecek sebepler bilirkişiler hakkında da geçerlidir. Bilirkişi, geçerli diğer sebeplerle de görüş bildirmekten çekinebilir.
- Hâkimin reddini gerektiren sebepler, bilirkişi hakkında da geçerlidir. Bilirkişinin reddini isteyebilecek olanlar şunlardır:
  - Cumhuriyet savcısı
  - Katılan
  - Katılan vekili
  - Şüpheli veya sanık
  - Müdafi
  - Kanuni temsilci
- Ret istemi hâkim veya mahkemeye yapılır. Soruşturma evresinde savcı tarafından kabul edilmeyen ret istemi sulh ceza hâkimi tarafından incelenir.

Tanık ve Bilirkişinin İstinabe Yoluyla Dinlenmesi

- Şu hallerde tanık ve bilirkişilerin naiple veya istinabe yoluyla dinlenilmeleri mümkündür:
  - Hastalık veya malullük gibi nedenlerle duruşmaya getirilememesi
  - Konutunun uzaklığı nedeniyle duruşmaya getirilmelerinin zor olması
- Zorunluluk olmadıkça, büyükşehir belediye sınırları içinde bulunan şikayetçi, katılan, sanık, müdafi veya vekil, tanık ve bilirkişiler istinabe yoluyla dinlenemez.
- Eğer olanak varsa tanık veya bilirkişi, görüntülü ve sesli iletişim tekniği (SEGBİS) yöntemi kullanılarak dinlenir.

DİKKAT!!!: Sanığın istinabe yoluyla dinlenebilmesi için suçun cezasının alt sınırının 5 yıldan az olması gerekir.

5) Gözlem Altına Alınma

- Fiili işlediği yolunda **KUVVETLİ ŞÜPHELER BULUNAN** şüpheli veya sanığın akıl hastası olup olmadığını, akıl hastası ise ne zamandan beri hasta olduğunu ve bunun, kişinin davranışları üzerindeki etkilerini saptamak için; uzman hekimin önerisi üzerine, cumhuriyet savcısı ve müdafiin dinlenmesinden sonra resmi bir sağlık kurumunda gözlem altına alınmasına **SORUŞTURMA EVRESİNDE SULH CEZA HÂKİMİ, KOVUŞTURMA EVRESİNDE MAHKEME** tarafından karar verilebilir.

DİKKAT!!!: Savcı tarafından gözlem altına alma kararı verilemez.

- Gözlem altına alınan şüpheli veya sanığın müdafii yoksa kendisine (zorunlu) müdafi görevlendirilir.

- Gözlem süresi **3 HAFTAYI GEÇEMEZ**. Bu süre her seferinde **3 HAFTAYI GEÇMEMEK** üzere **TOPLAM 3 AY DAHA** uzatılabilir.
- Gözlem altına alınma kararına karşı **İTİRAZ** yoluna gidilebilir. **İTİRAZ, KARARIN YERİNE GETİRİLMESİNİ DURDURUR**.

6) Keşif

- Keşif, yargıcın delillerin içeriğini öğrenebilmek, değerlendirebilmek ve sübut konusunda hükme varabilmek için beş duyusu ile yaptığı incelemedir.
- Keşif, hâkim veya mahkeme veya naip hâkim ya da istinabe olunan hâkim veya mahkeme ile **GECİKMESİNDE SAKINCA BULUNAN HALLERDE CUMHURİYET SAVCISI** tarafından yapılır.
- Önemle belirtmek gerekir ki, **KOLLUK KEŞİF YAPAMAZ**.

7) Yer Gösterme

- **CUMHURİYET SAVCISI**, kendisine yüklenen suç hakkında açıklamada bulunmuş olan şüpheliye yer gösterme işlemi yaptırabilir. Bazı suçlarda **ADLİ KOLLUK AMİRİNİN DE** yer gösterme işlemi yaptırması mümkündür.

DİKKAT!!!: Susma hakkını kullanan şüpheliye yer gösterme işlemi yaptırılamaz.

8) Şüpheli veya Sanığın Beden Muayenesi ve Vücudundan Örnek Alınması

- Delil elde etmek için şüpheli veya sanık üzerinde **İÇ BEDEN MUAYENESİ** yapılabilmesine ya da vücuttan kan veya benzeri biyolojik örneklerle saç, tükürük, tırnak gibi örnekler alınabilmesine; **CUMHURİYET SAVCISI VEYA MAĞDURUN İSTEMİYLE YA DA RESEN HÂKİM VEYA MAHKEME** tarafından karar verilebilir. Ancak bunun, kişinin sağlığına zarar verme tehlikesinin bulunmaması gerekir.
- Bu kararı **GECİKMESİNDE SAKINCA BULUNAN HALLERDE SAVCI DA** verebilir. Ancak bu durumda savcının kararı **24 SAAT İÇİNDE** hâkim veya mahkemenin onayına sunulur. Hâkim veya mahkeme, **24 SAAT İÇİNDE KARARINI VERİR**. Onaylanmayan kararlar hükümsüz kalır ve elde edilen deliller kullanılamaz.

DİKKAT!!!: Şüpheli veya sanığın rızası olsa bile hâkim veya mahkeme kararı şarttır.

- Dış beden muayenesi için karara gerek yoktur. Bunu kolluk da yapabilir. Örneğin; kollarını aç, tırnak izi var mı vb.
- **ÜST SINIRI 2 YILDAN AZ** hapis cezasını gerektiren suçlarda iç beden muayenesi yapılamaz, kan veya benzeri biyolojik örneklerle saç, tükürük, tırnak gibi örnekler alınamaz.
- Bu konuda verilen hâkim veya mahkeme kararına **İTİRAZ** edilebilir.

9) Diğer Kişilerin Beden Muayenesi ve Vücuttan Örnek Alınması

- Bir suça ilişkin delil elde etmek için şüpheli veya sanık üzerinde **DIŞ VEYA İÇ BEDEN MUAYENESİ** yapılabilmesine ya da vücuttan kan veya benzeri biyolojik örneklerle saç, tükürük, tırnak gibi örnekler alınabilmesine; **SAĞLIĞINI TEHLİKEYE DÜŞÜRMEMEK VE CERRAHİ MÜDAHALEDE**

BULUNMAMAK koşuluyla; **CUMHURİYET SAVCISININ İSTEMİYLE YA DA RESEN HÂKİM VEYA MAHKEME** tarafından karar verilebilir.

- Bu kararı **GECİKMESİNDE SAKINCA BULUNAN HALLERDE SAVCI DA** verebilir. Ancak bu durumda savcının kararı **24 SAAT İÇİNDE** hâkim veya mahkemenin onayına sunulur. Hâkim veya mahkeme, **24 SAAT İÇİNDE KARARINI VERİR**. Onaylanmayan kararlar hükümsüz kalır ve elde edilen deliller kullanılamaz.

DİKKAT!!!: Mağdurun rızası varsa karar alınmasına gerek yoktur.

- Çocuğun soy bağının araştırılmasına gerek duyulması halinde de yukarıdaki şekilde karar alınması gerekir.
- Tanıklıktan çekinebilecekler muayene edilme ve örnek vermekten çekinebilirler. Çocuk ve akıl hastasının çekinmesi konusunda kanuni temsilcisi karar verir.
- Bu konuda verilen hâkim veya mahkeme kararına **İTİRAZ** edilebilir.

10) Fizik Kimliğinin Tespiti

- Şüpheli veya sanığın kimliğinin tespiti için gerekli olması halinde, fotoğrafı, beden ölçüleri, parmak ve avuç izi, bedeninde yer almış olup teşhisini kolaylaştıracak diğer özellikleri ile sesi ve görüntüleri kayda alınarak, soruşturma ve kovuşturma işlemlerine ilişkin dosyaya konulur.
- Bu işlem **SAVCININ EMRİYLE ÜST SINIRI 2 YIL VE DAHA FAZLA** hapis cezasını gerektiren bir suçtan dolayı yapılabilir.
- Kişi hakkında kesinleşmiş beraat, ceza verilmesine yer olmadığı ve takipsizlik kararı verilince kayıtlar yok edilir.

11) Otopsi

- Otopsi, **CUMHURİYET SAVCISININ HUZURUNDA** biri adli tıp, diğeri patoloji uzmanı veya diğer dallardan birisinin mensubu veya biri pratisyen **İKİ HEKİM TARAFINDAN** yapılır.
- Müdafi veya vekil tarafından getirilen hekim de otopside hazır bulunabilir. **ZORUNLULUK HALİNDE OTOPSİ İŞLEMİ BİR HEKİM** tarafından da yapılabilir, bu durum otopsi raporunda açıkça belirtilir.
- Otopsi, cesedin durumu olanak verdiği takdirde, mutlaka baş, göğüs ve karnın açılmasını gerektirir.
- Ölümünden hemen önceki hastalığında öleni tedavi etmiş olan tabibe, otopsi yapma görevi verilemez; ancak bu tabibin otopsi sırasında hazır bulunması ve hastalığın seyri hakkında bilgi vermesi istenebilir.
- Gömülmüş bulunan bir ceset, incelenmesi veya otopsi yapılması için mezardan çıkarılabilir. Bu hususta karar, **SORUŞTURMA EVRESİNDE CUMHURİYET SAVCISI, KOVUŞTURMA EVRESİNDE MAHKEME** tarafından verilir. Mezardan çıkarma kararı, araştırmanın amacını tehlikeye düşürmeyecekse ve ulaşılması zor değilse ölünün bir yakınına derhal bildirilir.
- Bütün bu işlemler yapılırken cesedin görüntüleri kayda alınır.
- Yeni doğanın cesedi üzerinde adli muayene veya otopside, doğum sırasında veya doğumdan sonra yaşam bulgularının varlığı ve olağan süresinde doğup doğmadığı ve biyolojik olarak yaşamını rahim dışında sürdürebilecek kadar olgunlaşmış olup olmadığı veya yaşama yeteneği bulunup bulunmadığı saptanır.

6. BÖLÜM: KORUMA TEDBİRLERİ

KORUMA TEDBİRLERİNİN TÜRLERİ

- TCK'da düzenlenen güvenlik tedbirleri ile CMK'da düzenlenen koruma tedbirleri karıştırılmamalıdır. Güvenlik tedbirleri fiili işlediği sabit olan kişi hakkında cezanın uygulanamadığı veya uygulansa bile yetersiz kalacağı hallerde uygulanırken; koruma tedbirleri henüz suçu işlediği sabit olmayan kişi hakkında uygulanan tedbirlerdir.
- Koruma tedbirlerinin genel özellikleri şunlardır:
  - Bu alanda **KIYAS YASAKTIR**.
  - Koruma tedbirleri görünüşte haklılık arz etmelidir.
  - Temel hak ve hürriyetleri kısıtlar.
  - Koruma tedbirleri geçicidir.
  - Koruma tedbirleri araçtır. Ceza amacıyla uygulanamaz.
  - Koruma tedbirleri **ÖLÇÜLÜ** olmalıdır.

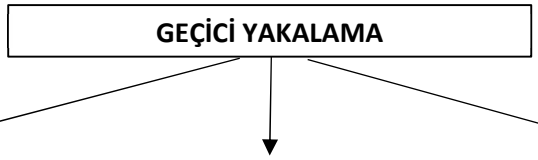
DİKKAT!!!: Tutuklama; adli kontrol; avukat bürolarında arama, elkoyma ve postada elkoyma; taşınmaz, alacak ve haklara elkoyma; gizli soruşturmacı görevlendirme; moleküler genetik incelemeye cumhuriyet savcısı karar veremez.

DİKKAT!!!: Arama, elkoyma ve önleyici gözaltına; cumhuriyet savcısına ulaşılamıyorsa kolluk amiri karar verebilir.

1) Yakalama ve Gözaltı

a. Geçici Yakalama (Müzekkeresiz Yakalama)

- Geçici yakalama sadece soruşturma evresinde gündeme gelebilir ve yakalanan savcının huzuruna çıkartılır.

Suçüstü Hallerinde

Aşağıda belirtilen hallerde, **HERKES** tarafından geçici olarak yakalama yapılabilir:

1. Kişiye suçu işlerken rastlanması.
2. Suçüstü bir fiilden dolayı izlenen kişinin kaçması olasılığının bulunması veya hemen kimliğini belirleme olanağının bulunmaması.

Diğer Hallerde

Tutuklama kararı veya yakalama emri düzenlenmesini gerektiren ve gecikmesinde sakınca bulunan hallerde; cumhuriyet savcısına veya amirlerine derhal başvurma olanağı bulunmadığı takdirde **KOLLUK GÖREVLİLERİ** yakalama yetkisine sahiptirler. Kolluk, yakalanan kişiye haklarını bildirir.

Şikayete Bağlı Suçlarda

Takibi şikayete bağlı suçlarda yakalama için **ŞİKAYET ŞARTININ GERÇEKLEŞMESİ** gerekir. Ancak takibi şikayete bağlı olmakla beraber çocuklara, beden veya akıl hastalığı, malullük veya güçsüzlükleri nedeniyle kendilerini idareden aciz bulunanlara karşı işlenen suçüstü hallerinde kişinin yakalanması şikayete bağlı değildir.

b. Gözaltı

- Geçici olarak yakalanan kişi serbest bırakılmazsa, **CUMHURİYET SAVCISININ KARARIYLA** gözaltına alınabilir.

DİKKAT!!!: Gözaltına ilişkin kararları cumhuriyet savcısı resen verir. Sulh ceza hâkiminin kararı yoktur.

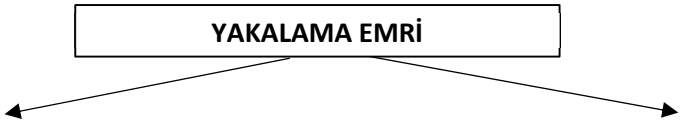
DİKKAT!!!: Gözaltı için somut delil yeterlidir, kuvvetli şüphe gerekmez.

- Gözaltı süresi, yakalama yerine en yakın hâkim veya mahkemeye gönderilmesi için **ZORUNLU SÜRE HARİÇ**, yakalama anından itibaren **24 SAATİ GEÇEMEZ**. Yakalama yerine en yakın hâkim veya mahkemeye gönderilme için **ZORUNLU SÜRE 12 SAATTEN FAZLA OLAMAZ**.
- Toplu olarak işlenen suçlarda, delillerin toplanmasındaki güçlük veya şüpheli sayısının çokluğu sebebiyle; **CUMHURİYET SAVCISI** gözaltı süresinin, **HER DEFASINDA 1 GÜNÜ GEÇMEMEK ÜZERE, 3 GÜN SÜREYLE UZATILMASINA YAZILI** olarak emir verebilir.
- Yakalama emrine, gözaltına alma ve gözaltı süresinin uzatılmasına ilişkin cumhuriyet savcısının yazılı emrine karşı şu kişiler, hemen serbest bırakılmayı sağlamak için **SULH CEZA HAKİMİNE İTİRAZ EDEBİLİR**:
  - Yakalanan kişi
  - Müdafi
  - Kanuni temsilcisi
  - Eşi
  - 1. veya 2. derecede kan hısımı
- Sulh ceza hâkimi **24 SAAT DOLMADAN** başvuruyu sonuçlandırır.
- Gözaltı süresinin dolması veya sulh ceza hakiminin kararı üzerine serbest bırakılan kişi hakkında yakalamaya neden olan fiille ilgili yeni ve yeterli delil elde edilmedikçe ve cumhuriyet savcısının kararı olmadıkça bir daha aynı nedenle yakalama işlemi uygulanamaz.
- Gözaltına alınan kişi bırakılmazsa, en geç bu süreler sonunda sulh ceza hâkimi önüne çıkarılıp sorguya çekilir. Bu durumda savcı, sulh ceza hakiminden adli kontrol ya da tutuklama kararı verilmesini ister.
- Şu suçların varlığı halinde gözaltındaki şüphelinin müdafi ile görüşme hakkı **CUMHURİYET SAVCISININ İSTEMİ ÜZERİNE HÂKİM KARARIYLA 24 SAAT SÜREYLE** kısıtlanabilir ve bu zaman zarfında ifade alınamaz:
  - Devletin güvenliğine karşı suçlar
  - Anayasal düzene ve bu düzenin işleyişine karşı suçlar
  - Milli savunmaya karşı suçlar
  - Devlet sırlarına karşı suçlar ve casusluk
  - Terörle Mücadele Kanunu kapsamına giren suçlar
  - Örgüt faaliyeti çerçevesinde işlenen uyuşturucu veya uyarıcı madde imal ve ticareti
- Kural olarak gözaltı kararını sadece cumhuriyet savcısı verebilir. Ancak **ÖNLEYİCİ GÖZALTI** dediğimiz istisna haller mevcuttur. **SUÇÜSTÜ HALLERİYLE SINIRLI** olmak üzere; kişi hakkında aşağıda belirtilen suçlarda **MÜLKİ AMİRLERCE BELİRLENECEK KOLLUK AMİRLERİ TARAFINDAN 24 SAATE KADAR**, şiddet olaylarının yaygınlaşarak kamu düzeninin ciddi şekilde bozulmasına yol açabilecek **TOPLUMSAL OLAYLAR SIRASINDA VE TOPLU OLARAK İŞLENEN SUÇLARDA 48 SAATE KADAR** gözaltına alınma kararı verilebilir. Gözaltına alma nedeninin ortadan kalkması halinde veya işlemlerin tamamlanması üzerine derhal ve her halde en geç yukarıda belirtilen sürelerin sonunda cumhuriyet savcısına, yapılan işlemler hakkında bilgi verilerek talimatı doğrultusunda hareket edilir. Kişi serbest bırakılmazsa, gözaltı hükümlerine göre işlem yapılır;

ancak kişi **EN GEÇ 48 SAAT, TOPLU OLARAK İŞLENEN SUÇLARDA 4 GÜN İÇİNDE** hâkim önüne çıkarılır. Önleyici gözaltının söz konusu olabileceği suçlar şunlardır:

- Toplumsal olaylar sırasında işlenen cebir ve şiddet içeren suçlar
- Kasten öldürme
- Taksirle öldürme
- Kasten yaralama
- Cinsel saldırı
- Çocukların cinsel istismarı
- Hırsızlık
- Yağma
- Uyuşturucu veya uyarıcı madde imal ve ticareti
- Bulaşıcı hastalıklara ilişkin tedbirlere aykırı davranma
- Fuhuş
- Kötü muamele
- Terörle Mücadele Kanunu'nda yer alan suçlar
- Toplantı ve Gösteri Yürüyüşleri Kanununun 33/1/a maddesinde belirtilen suçlar (Toplantı ve gösteri yürüyüşüne silahla katılma suçu)
- İl İdaresi Kanunu'na dayanılarak ilan edilen sokağa çıkma yasağını ihlal etme
- Kaçakçılıkla Mücadele Kanununun 3. maddesinde belirtilen suçlar

c. Yakalama Emrine Dayanan Yakalama

Soruşturma Evresinde

Soruşturma evresinde çağrı üzerine gelmeyen veya çağrı yapılamayan şüpheli hakkında, **SAVCININ İSTEMİ ÜZERİNE SULH CEZA HÂKİMİ TARAFINDAN** yakalama emri düzenlenebilir.

Ayrıca, tutuklama isteminin reddi kararına itiraz halinde, itiraz mercii tarafından da yakalama emri düzenlenebilir.

Kovuşturma Evresinde

Kovuşturma evresinde kaçak sanık hakkında yakalama emri **RESEN VEYA SAVCININ İSTEMİ ÜZERİNE HÂKİM VEYA MAHKEME TARAFINDAN** düzenlenir.

Yine CMK m.199'a göre, mahkeme, sanığın hazır bulunmasına ve zorla getirme kararı veya yakalama emriyle getirilmesine her zaman karar verebilir.

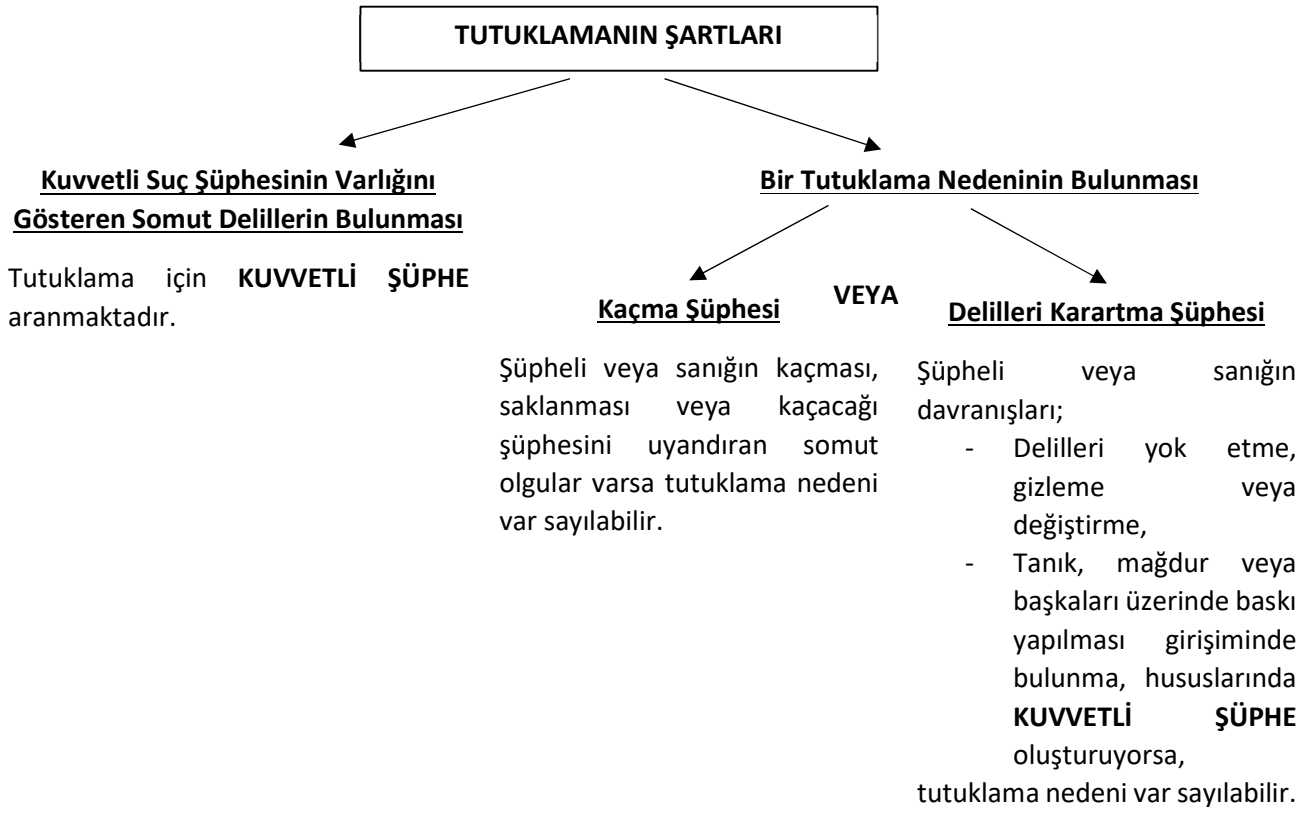
- Yakalanmış iken kolluk görevlisinin elinden kaçan şüpheli veya sanık ya da tutukevi veya ceza infaz kurumundan kaçan tutuklu veya hükümlü hakkında **CUMHURİYET SAVCILARI VE KOLLUK GÖREVLİLERİ DE** yakalama emri düzenleyebilirler.
- Hâkim veya mahkeme tarafından verilen yakalama emri üzerine soruşturma veya kovuşturma evresinde yakalanan kişi, **EN GEÇ 24 SAAT İÇİNDE** yetkili hâkim veya mahkeme önüne çıkarılır.
- Yakalanan kişi, en geç 24 saat içinde yetkili hâkim veya mahkeme önüne çıkarılamıyorsa, aynı süre içinde yakalandığı yer adliyesinde, mevcut değil ise en yakın adliyede kurulu, sesli ve görüntülü iletişim sisteminin (SEGBİS) kullanılması suretiyle yetkili hâkim veya mahkeme tarafından bu kişinin sorgusu yapılır ve ifadesi alınır.

2) Tutuklama

- Kuvvetli suç şüphesinin varlığını gösteren somut delillerin ve bir tutuklama nedeninin bulunması halinde tutuklama kararı verilebilir. Tutuklama şartlarının oluşması durumunda hâkim tutuklama kararı vermek zorunda değildir, takdir yetkisi vardır. Ayrıca hâkim, tutuklama şartları gerçekleştiğinde tutuklama yerine adli kontrol tedbirine de karar verebilir.
- Tutuklama kararı yüze karşı verilebilir.
- **SORUŞTURMA** evresinde tutuklama kararı **CUMHURİYET SAVCISININ İSTEMİ ÜZERİNE SULH CEZA HÂKİMİ TARAFINDAN** verilir.
- **KOVUŞTURMA** evresinde tutuklama kararı **CUMHURİYET SAVCISININ İSTEMİ ÜZERİNE VEYA RESEN MAHKEME TARAFINDAN** verilir.

DİKKAT!!!: Cumhuriyet savcısı veya kolluk tutuklama kararı veremez. Ancak, soruşturma evresinde cumhuriyet savcısı şüpheliyi resen serbest bırakabilir. Bu karara karşı kanun yolu öngörülmemiştir. Cumhuriyet savcısı kovuşturmaya yer olmadığı kararı verdiğinde de şüpheli serbest kalır.

- Tutuklamanın şartlarını şu şema üzerinde gösterebiliriz:

- Aşağıdaki suçların işlendiği hususunda **KUVVETLİ ŞÜPHE** sebeplerinin varlığı halinde tutuklama nedeni var sayılabilir:
  - Soykırım ve insanlığa karşı suçlar
  - Göçmen kaçakçılığı ve insan ticareti
  - Kasten öldürme
  - Silahla işlenmiş kasten yaralama
  - Kasten yaralama (TCK m.86/1-b,e,f)
  - Kadına karşı işlenen kasten yaralama
  - Sağlık kurum ve kuruluşlarında görev yapan personele karşı görevleri sırasında veya görevleri dolayısıyla işlenen kasten yaralama

- Neticesi sebebiyle ağırlaşmış kasten yaralama
- İşkence
- Cinsel saldırı (TCK m.102/1 hariç)
- Çocukların cinsel istismarı
- Hırsızlık
- Yağma
- Uyuşturucu veya uyarıcı madde imal ve ticareti
- Suç işlemek amacıyla örgüt kurma (TCK m.220/2, 220/7, 220/8 hariç)
- Devletin güvenliğine karşı suçlar (TCK m.305, 306 hariç)
- Anayasal düzene ve bu düzenin işleyişine karşı suçlar (TCK m.316 hariç)
- Kasten orman yakma
- Silah kaçakçılığı
- Bankalar Kanunu'nda düzenlenen zimmet suçu
- Kaçakçılıkla Mücadele Kanununda tanımlanan ve hapis cezasını gerektiren suçlar
- Kültür ve Tabiat Varlıklarını Koruma Kanununun 68 ve 74. maddelerinde tanımlanan suçlar
- Toplantı ve Gösteri Yürüyüşleri Kanununun 33. maddesinde sayılan suçlar
- Terörle Mücadele Kanunu'nun 7/3. maddesinde belirtilen suçlar

- **SADECE ADLİ PARA CEZASINI** gerektiren suçlarda veya vücut dokunulmazlığına karşı kasten işlenenler hariç olmak üzere hapis cezasının **ÜST SINIRI 2 YILDAN FAZLA OLMAYAN** suçlarda **TUTUKLAMA KARARI VERİLEMEZ**.
- **15 YAŞINI DOLDURMAMIŞ** çocuklar hakkında **ÜST SINIRI 5 YILI AŞMAYAN** hapis cezasını gerektiren fiillerden dolayı **TUTUKLAMA KARARI VERİLEMEZ**.

a. Gıyabi Tutuklama Kararı

- Yabancı ülkede bulunan kaçaklar hakkında gıyabi (yoklukta) tutuklama kararı verilebilir.
- Türkiye'de saklanan kaçaklar hakkında gıyabi tutuklama kararı verilemez.

DİKKAT!!!: Türkiye'de veya yabancı ülkede bulunan kaçaklar hakkında yakalama emri düzenlenebilir.

b. Tutuklulukta Geçecek Süre

Genel Tutukluluk Süreleri

Ağır ceza mahkemesinin görevine girmeyen işlerde tutukluluk süresi **EN ÇOK 1 YILDIR**. Bu süre zorunlu hallerde **6 AY DAHA** uzatılabilir.

Ağır ceza mahkemesinin görevine giren işlerde tutukluluk süresi **EN ÇOK 2 YILDIR**. Bu süre zorunlu hallerde **3 YIL DAHA** uzatılabilir.

Devletin güvenliğine karşı suçlar, anayasal düzene ve bu düzenin işleyişine karşı suçlar, milli savunmaya karşı suçlar, devlet sırlarına karşı suçlar ve casusluk ile Terörle Mücadele Kanunu kapsamına giren suçlarda uzatma süresi **5 YILI** geçemez (2+5=7 yıl).

Soruşturma Evresinde Tutukluluk Süreleri

Ağır ceza mahkemesinin görevine girmeyen işler bakımından **6 AYI GEÇEMEZ**.

Ağır ceza mahkemesinin görevine giren işler bakımından **1 YILI GEÇEMEZ**.

Devletin güvenliğine karşı suçlar, anayasal düzene ve bu düzenin işleyişine karşı suçlar, milli savunmaya karşı suçlar, devlet sırlarına karşı suçlar ve casusluk ile Terörle Mücadele Kanunu kapsamına giren suçlar bakımından bu süre **EN ÇOK 1 YIL 6 AY** olup, **6 AY DAHA** uzatılabilir.

Soruşturma evresinde yukarıdaki tutukluluk süreleri fiili işlediği sırada;

- **15 YAŞINI DOLDURMAMIŞ** çocuklar bakımından ½ oranında (3 ay, 6 ay, 9+3 ay)
- **18 YAŞINI DOLDURMAMIŞ** çocuklar bakımından ¾ oranında (4,5 ay, 9 ay, 13,5 ay + 4,5 ay)

uygulanır.

c. Tutuklamanın Kaldırılması İstemi

- Cumhuriyet savcısı, şüphelinin adli kontrol altına alınarak serbest bırakılmasını sulh ceza hakiminden isteyebilir. Hakkında tutuklama kararı verilmiş şüpheli ve müdafi de aynı istemde bulunabilirler.
- Soruşturma ve kovuşturma evrelerinin her aşamasında şüpheli veya sanık, salıverilmesini isteyebilir.
- Şüpheli veya sanığın tutukluluk halinin devamına veya salıverilmesine hâkim veya mahkemece karar verilir. Bu kararlara **İTİRAZ** edilebilir.
- Tutuklamanın kaldırılması istemleri üzerine, merciince cumhuriyet savcısı, şüpheli, sanık veya müdafiin görüşü alındıktan sonra, **3 GÜN İÇİNDE** istemin kabulüne, reddine veya adli kontrol uygulanmasına karar verilir. Duruşma dışında bu karar verilirken cumhuriyet savcısı, şüpheli, sanık veya müdafiin görüşü alınmaz. Bu kararlara **İTİRAZ** edilebilir.

d. Tutukluluğun İncelenmesi

- **SORUŞTURMA EVRESİNDE** şüphelinin tutukevinde bulunduğu süre içinde ve **EN GEÇ 30'AR GÜNLÜK SÜRELER İÇİNDE** tutukluluk halinin gerekip gerekmeyeceği hususunda, **CUMHURİYET SAVCISININ VEYA ŞÜPHELİNİN İSTEMİ** üzerine **SULH CEZA HÂKİMİ TARAFINDAN** şüpheli veya müdafii dinlenilmek suretiyle karar verilir.
- **KOVUŞTURMA EVRESİNDE** hâkim veya mahkeme, tutukevinde bulunan sanığın tutukluluk halinin gerekip gerekmeyeceğine **HER OTURUMDA** veya koşullar gerektirdiğinde **OTURUMLAR ARASINDA** ya da **30'AR GÜNLÜK SÜRE** içinde de **RESEN** karar verir.

e. Tutuklama Hakkında Verilen Kararlara İtiraz

- Tutuklama hakkında verilen hâkim ve mahkeme kararlarına karşı **İTİRAZ** yoluna gidilebilir. Yani tutuklama, tahliye talebinin reddi, tutukluluk halinin devamı kararlarına itiraz edilebilir.
- Ayrıca tutuklama talebinin reddi kararına cumhuriyet savcısı itiraz edebilir.

3) Adli Kontrol

- Adli kontrol, tutuklamanın alternatifidir. Tutuklama sebeplerinin varlığı halinde, şüpheli veya sanığın tutuklanması yerine adli kontrol altına alınmasına karar verilebilir.
- Kanunda **TUTUKLAMA YASAĞI ÖNGÖRÜLEN HALLERDE DE ADLİ KONTROL KARARI VERİLEBİLİR**. Kanunlarda öngörülen **TUTUKLULUK SÜRELERİNİN DOLMASI** nedeniyle salıverilenler hakkında da adli kontrole ilişkin hükümler uygulanabilir.
- Adli kontrol, şüphelinin aşağıda gösterilen bir veya birden fazla yükümlülüğe tabi tutulmasını içerir:
  - Yurt dışına çıkamamak.
  - Belirlenen yerlere, belirlenen süreler içinde düzenli olarak başvurmak.
  - Meslek veya eğitim konularında kontrol tedbirlerine uymak.
  - Taşıt kullanamamak.
  - Özellikle uyuşturucu, uyarıcı veya uçucu maddeler ile alkol bağımlılığından arınmak amacıyla, hastaneye yatmak dahil, tedavi veya muayene tedbirlerine tabi olmak ve bunları kabul etmek.
  - Güvence miktarını yatırmak.
  - Silah bulunduramamak veya taşıyamamak.
  - Suç mağdurunun haklarını güvence altına almak üzere ayni veya kişisel güvenceye bağlamak.
  - Nafakayı düzenli olarak ödeyeceğine dair güvence vermek.
  - Konutunu terk etmemek (2 gün, 1 gün olarak mahsup edilir).
  - Belirli bir yerleşim bölgesini terk etmemek.
  - Belirlenen yer veya bölgelere gitmemek.
- Adli kontrol altında geçen süre kural olarak **CEZADAN MAHSUP EDİLEMEZ**. Bunun tek istisnası, uyuşturucu veya alkol bağımlılığından arınmak amacıyla hastaneye yatmak, tedavi veya muayene tedbirlerine tabi olmak ve bunları kabul etmektir. Sadece bu adli kontrol yükümlülüğünde geçen süre cezadan mahsup edilir.
- **SORUŞTURMA EVRESİNDE** adli kontrol kararı **CUMHURİYET SAVCISININ İSTEMİ ÜZERİNE SULH CEZA HÂKİMİ TARAFINDAN** verilir.

- **KOVUŞTURMA EVRESİNDE** adli kontrol kararı **CUMHURİYET SAVCISININ İSTEMİ ÜZERİNE VEYA RESEN MAHKEME TARAFINDAN** verilir.

DİKKAT!!!: Cumhuriyet savcısı veya kolluk adli kontrol kararı veremez.

- Adli kontrole ilişkin kararlara **İTİRAZ** edilebilir.
- Adli kontrol süreleri şöyledir:
  - Ağır ceza mahkemesinin görevine girmeyen işlerde **EN ÇOK 2 YILDIR**. Bu süre zorunlu hâllerde **1 YIL DAHA** uzatılabilir.
  - Ağır ceza mahkemesinin görevine giren işlerde **EN ÇOK 3 YILDIR**. Bu süre zorunlu hâllerde **3 YIL DAHA** uzatılabilir.
  - Devletin güvenliğine karşı suçlar, anayasal düzene ve bu düzenin işleyişine karşı suçlar, milli savunmaya karşı suçlar, devlet sırlarına karşı suçlar ve casusluk ile Terörle Mücadele Kanunu kapsamına giren suçlarda uzatma süresi **4 YILI** geçemez (3+4=7 yıl).
- Adli kontrol süreleri çocuklar bakımından ½ oranında uygulanır.
- Adli kontrol altında bulunan şüpheli veya sanığın yükümlülüğünün devamının gerekip gerekmeyeceği hususunda **EN ÇOK 4 AYLIK ARALIKLARLA** soruşturma evresinde Cumhuriyet savcısının istemi üzerine sulh ceza hâkimi, kovuşturma evresinde ise resen mahkeme tarafından karar verilir.

DİKKAT!!!: Şüpheli veya sanığın istemi üzerine, cumhuriyet savcısının görüşünü aldıktan sonra hâkim veya mahkeme adli kontrolün kaldırılmasına, değiştirilmesine veya şüpheliyi bunlardan bazılarına uymaktan muaf tutmaya 5 GÜN İÇİNDE karar verebilir.

- Adli kontrole uymayan şüpheli veya sanık hakkında hükmedilebilecek **HAPİS CEZASININ SÜRESİ NE OLURSA OLSUN**, yetkili yargı mercii hemen **TUTUKLAMA KARARI VEREBİLİR**.
- Azami tutukluluk süresinin dolması sebebiyle verilen adli kontrol tedbirinin ihlali halinde de kişi hakkında tutuklama kararı verilebilir. Ancak, bu durumda tutuklama süresi, ağır cezanın görevine giren işlerde **9 AYDAN**, diğer işlerde ise **2 AYDAN FAZLA OLAMAZ**.

4) Arama

- Yakalanabileceği veya suç delillerinin elde edilebileceği hususunda **MAKUL ŞÜPHE** varsa, şüphelinin veya sanığın üstü, eşyası, konutu, işyeri veya ona ait diğer yerler aranabilir.
- Şüphelinin veya sanığın yakalanabilmesi veya suç delillerinin elde edilebilmesi amacıyla diğer bir kişinin de üstü, eşyası, konutu, işyeri veya ona ait diğer yerler aranabilir. Bu hallerde aramanın yapılması, aranılan kişinin veya suçun delillerinin belirtilen yerlerde bulunduğunun kabul edilebilmesine olanak sağlayan olayların varlığına bağlıdır. Bu sınırlama, şüphelinin veya sanığın bulunduğu yerler ile izlendiği sırada girdiği yerler hakkında geçerli değildir.
- Konutta, işyerinde veya diğer kapalı yerlerde **GECE VAKTİNDE ARAMA YAPILAMAZ**; ancak suçüstü veya gecikmesinde sakınca bulunan haller ile yakalanmış veya gözaltına alınmış olup da firar eden kişi veya tutuklu veya hükümlünün tekrar yakalanması amacıyla yapılan aramalarda bu kural uygulanmaz.
- Arama kural olarak **HÂKİM KARARI** ile yapılır. Gecikmesinde sakınca bulunan hallerde ise **CUMHURİYET SAVCISININ YAZILI EMRİ** ile yapılır. Cumhuriyet savcısına ulaşılamadığı hallerde ise **KOLLUK AMİRİNİN YAZILI EMRİ** ile yapılır; ancak konutta, işyerinde ve kamuya açık olmayan kapalı alanlarda arama kolluk amirinin emri ile yapılamaz.

- Kişinin avukatı aramada hazır bulunabilir.
- Cumhuriyet savcısı hazır olmaksızın konut, işyeri veya diğer kapalı yerlerde arama yapabilmek için o yer **İHTİYAR HEYETİNDEN VEYA KOMŞULARDAN 2 KİŞİ** bulundurulur.
- Askeri mahallerde yapılacak arama ve elkoyma, cumhuriyet savcısının nezaretinde askeri makamların katılımıyla adli kolluk görevlileri tarafından yerine getirilir. Gecikmesinde sakınca bulunan hallerde cumhuriyet savcısının yazılı emriyle de askeri makamların katılımıyla adli kolluk görevlileri tarafından arama ve elkoyma yapılabilir.

5) Elkoyma

- İspat aracı olarak yararlı görülen ya da eşya veya kazanç müsaderesinin konusunu oluşturan malvarlığı değerleri rızayla verilirse muhafaza altına alınır; ancak yanında bulunduran kişinin rızasıyla teslim etmediği bu tür eşyalara elkonulabilir.
- Eşya veya malvarlığı değerlerini teslimden kaçınma halinde bu şeyin zilyedi hakkında **3 AYA KADAR DİSİPLİN HAPSİ** uygulanabilir. Ancak, şüpheli veya sanık ya da tanıklıktan çekinebilecekler hakkında bu kural uygulanmaz.
- **HÂKİM KARARI** üzerine veya gecikmesinde sakınca bulunan hallerde **CUMHURİYET SAVCISININ**, cumhuriyet savcısına ulaşılamadığı hallerde ise **KOLLUK AMİRİNİN YAZILI EMRİ** ile kolluk görevlileri elkoyma işlemini gerçekleştirebilir.
- Hâkim kararı olmaksızın yapılan elkoyma işlemi, **24 SAAT İÇİNDE** görevli hâkimin onayına sunulur. Hâkim, kararını elkoymadan itibaren **48 SAAT İÇİNDE** açıklar, aksi halde elkoyma kendiliğinden kalkar.
- Şüpheli veya sanık ile tanıklıktan çekinebilecek kimseler arasındaki **MEKTUPLARA VE BELGELERE**; bu kimselerin nezdinde bulundukça **ELKONULAMAZ**.
- Şüpheliye, sanığa veya üçüncü kişilere ait elkonulmuş eşyanın, soruşturma ve kovuşturma bakımından muhafazasına gerek kalmaması veya müsadereye tabi tutulmayacağının anlaşılması halinde, **RE'SEN VEYA İSTEM ÜZERİNE** geri verilmesine **CUMHURİYET SAVCISI, HÂKİM VEYA MAHKEME** tarafından karar verilir. İstemin reddi kararlarına **İTİRAZ** edilebilir.

6) Özel Elkoyma veya Arama Halleri

a. Taşınmazlara, Hak ve Alacaklara Elkoyma

- Soruşturma veya kovuşturma konusu suçun işlendiğine ve bu suçlardan elde edildiğine dair somut delillere dayanan **KUVVETLİ ŞÜPHE** sebebi bulunan hallerde, şüpheli veya sanığa ait taşınmazlara, hak ve alacaklara elkonulabilir.
- Bu tedbir sadece CMK m.128/2'de belirtilen suçlarla ilgili uygulanabilir.
- Taşınmazlara, hak ve alacaklara elkoymaya **ANCAK HÂKİM** karar verebilir.
- Somut olarak belirlenen bu taşınmaz, hak ve alacakların şüpheli veya sanıktan başka bir kişinin zilyetliğinde bulunması halinde dahi, elkoyma işlemi yapılabilir.
- Taşınmaz, hak ve alacaklara elkoyma kararı alınabilmesi için ilgisine göre Bankacılık Düzenleme ve Denetleme Kurumu, Sermaye Piyasası Kurulu, Mali Suçları Araştırma Kurulu, Hazine Müsteşarlığı ve Kamu Gözetimi, Muhasebe ve Denetim Standartları Kurumundan, suçtan elde edilen değere ilişkin rapor alınır. Bu rapor **EN GEÇ 3 AY İÇİNDE** hazırlanır. Özel sebepler zorunlu kıldığında bu süre **TALEP ÜZERİNE 2 AY DAHA** uzatılabilir.
- Elkonulan taşınmaz, hak ve alacakların idaresi gerektiğinde bu malvarlığı değerlerinin yönetimi amacıyla kayyım atanabilir. Bu kayyım atamasına da **ANCAK HÂKİM** karar verebilir.

b. Postada Elkoyma

- Suçun delillerini oluşturduğundan şüphe edilen ve gerçeğin ortaya çıkarılması için soruşturma ve kovuşturmada adliyenin eli altında olması zorunlu sayılıp, posta hizmeti veren her türlü resmi veya özel kuruluşta bulunan gönderilere, **HÂKİMİN VEYA GECİKMESİNDE SAKINCA BULUNAN HALLERDE CUMHURİYET SAVCISININ KARARI** ile elkonulabilir.
- Postada elkoyma işlemini gerçekleştiren kolluk görevlileri, gönderilen içinde bulunduğu zarfları veya paketleri açamazlar. Elkonulan gönderiler, ilgili posta görevlilerinin huzuru ile mühür altına alınıp derhal elkoyma kararını veya emrini veren hâkim veya cumhuriyet savcısına teslim edilir.

DİKKAT!!!: Kolluk amiri postada elkoyma emri veremez.

c. Bilgisayarda, Bilgisayar Programlarında ve Kütüklerinde Arama, Kopyalama ve Elkoyma

- Bir suç dolayısıyla yapılan soruşturmada, somut delillere dayanan **KUVVETLİ ŞÜPHE** sebeplerinin varlığı ve başka surette delil elde etme imkanının bulunmaması halinde, **HÂKİM VEYA GECİKMESİNDE SAKINCA BULUNANA HALLERDE CUMHURİYET SAVCISI** tarafından şüphelinin kullandığı bilgisayar ve bilgisayar programları ile bilgisayar kütüklerinde arama yapılmasına, bilgisayar kayıtlarından kopya çıkarılmasına, bu kayıtların çözülerek metin haline getirilmesine karar verilir.

DİKKAT!!!: Bu koruma tedbiri kovuşturma evresinde söz konusu olmaz.

- Cumhuriyet savcısı tarafından verilen kararlar **24 SAAT İÇİNDE** hâkim onayına sunulur. Hâkim kararını **EN GEÇ 24 SAAT İÇİNDE** verir. Sürenin dolması veya hâkim tarafından aksine karar verilmesi halinde çıkarılan kopyalar ve çözümü yapılan metinler derhal imha edilir.

- Bilgisayar ve bilgisayar kütüklerinde elkoyma sırasında sistemdeki bütün verilerin yedeklemesi yapılır. Bu yedekten bir kopya çıkarılarak şüpheliye veya vekiline verilir ve bu husus tutanağa geçirilerek imza altına alınır. Elkoymaksızın sadece kopyaların alınması da mümkündür.

d. Avukat Bürolarında Arama, Elkoyma ve Postada Elkoyma

- Avukat büroları **ANCAK MAHKEME KARARI** ile ve kararda belirtilen olayla ilgili olarak **CUMHURİYET SAVCISININ DENETİMİNDE** aranabilir. **BARO BAŞKANI VEYA ONU TEMSİL EDEN BİR AVUKAT** aramada hazır bulundurulur.
- Arama sonucunda elkonulmasına karar verilen şeyler bakımından bürosunda arama yapılan avukat, baro başkanı veya onu temsil eden avukat, bunların avukat ile müvekkil arasındaki mesleki ilişkiye ait olduğunu öne sürerek karşı koyduğunda, bu şey ayrı bir zarf veya paket içerisine konularak hazır bulunanlarca mühürlenir ve bu konuda gerekli kararı vermesi, **SORUŞTURMA EVRESİNDE SULH CEZA HÂKİMİNDEN, KOVUŞTURMA EVRESİNDE HÂKİM VEYA MAHKEMEDEN** istenir.
- Yetkili hâkim elkonulan şeyin avukatla müvekkili arasındaki mesleki ilişkiye ait olduğunu saptadığında, elkonulan şey derhal avukata iade edilir ve yapılan işlemi belirten tutanaklar ortadan kaldırılır. Bu kararlar, **24 SAAT İÇİNDE** verilir.
- Postada elkoyma durumunda bürosunda arama yapılan avukat veya baro başkanı veya onu temsil eden avukatın karşı koyması üzerine yukarıdaki usuller uygulanır.

DİKKAT!!!: Özel arama ve elkoyma hallerine kolluk amiri karar veremez. Bunlardan en katısı da avukatlara ilişkin olandır ve buna cumhuriyet savcısı da karar veremez.

7) Telekomünikasyon Yoluyla İletişimin Denetlenmesi

- Bir suç dolayısıyla yapılan soruşturma ve kovuşturmada, suç işlendiğine ilişkin somut delillere dayanan **KUVVETLİ ŞÜPHE** sebeplerinin varlığı ve **BAŞKA SURETLE DELİL ELDE EDİLMESİ İMKANININ BULUNMAMASI** durumunda, **HÂKİM VEYA GECİKMESİNDE SAKINCA BULUNAN HALLERDE CUMHURİYET SAVCISININ KARARIYLA** şüpheli veya sanığın telekomünikasyon yoluyla iletişimi dinlenebilir, kayda alınabilir ve sinyal bilgileri değerlendirilebilir.
- Cumhuriyet savcısı kararını derhal hâkim onayına sunar ve hâkim, kararını **EN GEÇ 24 SAAT İÇİNDE** verir. Sürenin dolması veya hâkim tarafından aksine karar verilmesi halinde tedbir, cumhuriyet savcısı tarafından derhal kaldırılır.
- İletişimin dinlenmesi, kayda alınması ve sinyal bilgilerinin değerlendirilmesi sadece CMK m.135/6'da sayılan suçlarla ilgili uygulanabilir.
- Şüpheli veya sanığın tanıklıktan çekinebilecek kişilerle arasındaki iletişimi kayda alınamaz.
- Tedbir kararı **EN ÇOK 2 AY İÇİN** verilebilir. Bu süre **1 AY DAHA** uzatılabilir. Ancak örgüt faaliyeti çerçevesinde işlenen suçlarla ilgili olarak gerekli görülmesi halinde, hâkim yukarıdaki sürelere ek olarak **HER DEFASINDA 1 AYDAN FAZLA OLMAMAK VE TOPLAM 3 AYI GEÇMEMEK** üzere uzatılmasına karar verebilir.

8) Teknik Araçlarla İzleme

- CMK m.140/1'de sayılan suçların işlendiği hususunda somut delillere dayanan **KUVVETLİ ŞÜPHE** sebepleri bulunması ve **BAŞKA SURETLE DELİL ELDE EDİLEMEMESİ** halinde, şüpheli veya sanığın kamuya açık yerlerdeki faaliyetleri ve işyeri teknik araçlarla izlenebilir, ses veya görüntü kaydı alınabilir.

DİKKAT!!!: Bu tedbir kişinin konutunda uygulanamaz.

- Teknik araçlarla izlemeye **HÂKİM, GECİKMESİNDE SAKINCA BULUNAN HALLERDE CUMHURİYET SAVCISI TARAFINDAN** karar verilir. Cumhuriyet savcısı tarafından verilen kararlar **24 SAAT İÇİNDE** hâkim onayına sunulur. Hâkim kararını **EN GEÇ 24 SAAT İÇİNDE** açıklar. Sürenin dolması veya hâkim tarafından aksine karar verilmesi halinde kayıtlar derhal imha edilir.
- Teknik araçlarla izleme kararı **EN ÇOK 3 HAFTALIK SÜRE** için verilebilir. Bu süre gerektiğinde **1 HAFTA DAHA** uzatılabilir. Ancak, örgüt faaliyeti çerçevesinde işlenen suçlarla ilgili olarak gerekli görülmesi halinde, hâkim yukarıdaki sürelere ek olarak **HER DEFASINDA 1 HAFTADAN FAZLA OLMAMAK VE TOPLAM 4 HAFTAYI GEÇMEMEK** üzere uzatılmasına karar verebilir. Teknik araçlarla izleme tedbiri ile gizli soruşturmacı görevlendirilmesi halinde bu süreler bir kat arttırılarak uygulanır.

KORUMA TEDBİRLERİ NEDENİYLE TAZMİNAT

- Suç soruşturması veya kovuşturması sırasında;
  - Kanunlarda belirtilen koşullar dışında yakalanan, tutuklanan veya tutukluluğunun devamına karar verilen,
  - Kanuni gözaltı süresi içinde hâkim önüne çıkarılmayan,
  - Kanuni hakları hatırlatılmadan veya hatırlatılan haklarından yararlandırılma isteği yerine getirilmeden tutuklanan,
  - Kanuna uygun olarak tutuklandığı halde makul sürede yargılama mercii huzuruna çıkarılmayan ve bu süre içinde hakkında hüküm verilmeyen,
  - Kanuna uygun olarak yakalandıktan veya tutuklandıktan sonra haklarında kovuşturmaya yer olmadığına veya beraatlerine karar verilen,
  - Mahkum olup da gözaltı ve tutuklulukta geçirdiği süreleri, hükümlülük sürelerinden fazla olan veya işlediği suç için kanunda öngörülen cezanın sadece para cezası olması nedeniyle zorunlu olarak bu cezayla cezalandırılan,
  - Yakalama veya tutuklama nedenleri ve haklarındaki suçlamalar kendilerine, yazıyla veya bunun hemen olanaklı bulunmadığı hallerde sözle açıklanmayan,
  - Yakalanmaları veya tutuklanmaları yakınlarına bildirilmeyen,
  - Hakkındaki arama kararı ölçüsüz bir şekilde gerçekleştirilen,
  - Eşyasına veya diğer malvarlığı değerlerine, koşulları oluşmadığı halde elkonulan veya korunması için gerekli tedbirler alınmayan ya da eşyası veya diğer malvarlığı değerleri amaç dışı kullanılan veya zamanında geri verilmeyen,
  - Yakalama, adli kontrol veya tutuklama işlemine karşı kanunda öngörülen başvuru imkanlarından yararlandırılmayan,
  - Konutunu terk etmemek veya uyuşturucu, uyarıcı veya uçucu maddeler ile alkol bağımlılığından arınmak amacıyla hastaneye yatmak dâhil, tedavi veya muayene tedbirlerine tâbi olmak ve bunları kabul etmek şeklindeki adli kontrol yükümlülükleri

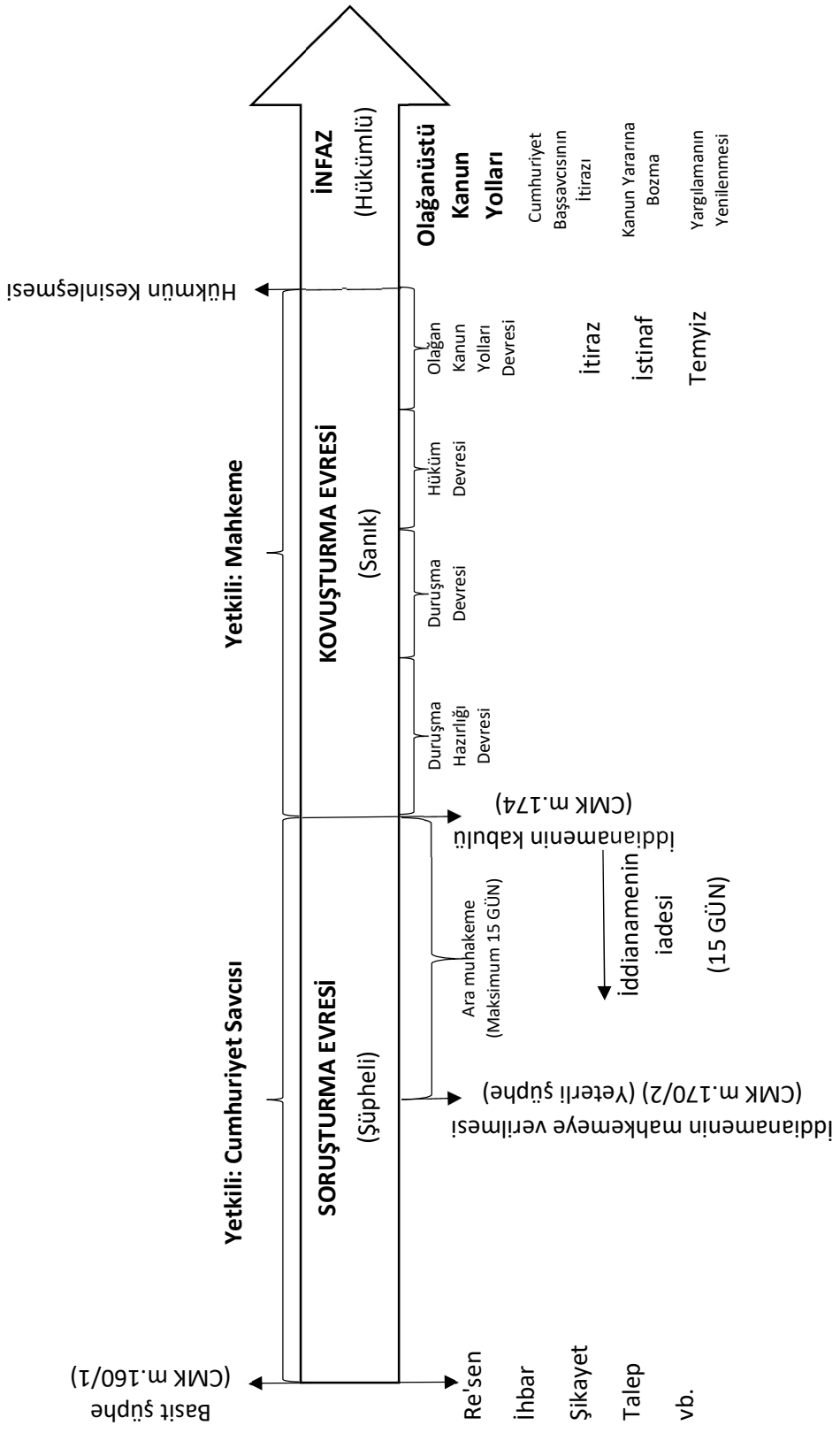
uygulandıktan sonra haklarında kovuşturmaya yer olmadığına veya beraatlerine karar verilen

Kişiler, maddî ve manevî her türlü zararlarını, devletten isteyebilirler.

- Tazminat istemi karar veya hükümlerin kesinleştiğinin ilgilisine tebliğinden itibaren **3 AY** ve her halde karar veya hükümlerin kesinleşme tarihini izleyen **1 YIL İÇİNDE** yapılmalıdır.
- Karar duruşmalı olarak verilir.
- İstem, zarara uğrayanın oturduğu yer **AĞIR CEZA MAHKEMESİNDE** ve eğer o yer ağır ceza mahkemesi tazminat konusu işlemle ilişkili ise ve aynı yerde başka bir ağır ceza dairesi yoksa, **EN YAKIN AĞIR CEZA MAHKEMESİNDE** karara bağlanır. Karara karşı istemde bulunan, savcı veya hazine temsilcisi **İSTİNAF** yoluna başvurabilir.
- Devlet, ödediği tazminattan dolayı görevinin gereklerine aykırı hareket etmek suretiyle görevini kötüye kullanan hakimler ve cumhuriyet savcılarına **1 YIL İÇİNDE RÜCU EDER**.
- İftira konusunu oluşturan suç veya yalan tanıklık nedeniyle gözaltına alınma ve tutuklama halinde devlet, iftira eden veya yalan tanıklıkta bulunan kişiye de rücu eder.
- Kanuna uygun olarak yakalanan veya tutuklanan kişilerden aşağıda belirtilenler tazminat isteyemezler:
  - Tazminata hak kazanmadığı halde, sonradan yürürlüğe giren ve lehte düzenlemeler getiren kanun gereği, durumları tazminat istemeye uygun hale dönüşenler.
  - Genel veya özel af, şikayetten vazgeçme, uzlaşma gibi nedenlerle hakkında kovuşturmaya yer olmadığına veya davanın düşmesine karar verilen veya kamu davası geçici olarak durdurulan veya kamu davası ertelenen veya düşürülenler.
  - Kusur yeteneğinin bulunmaması nedeniyle hakkında ceza verilmesine yer olmadığına karar verilenler.
  - Adli makamlar huzurunda gerçek dışı beyanla suç işlediğini veya suça katıldığını bildirerek gözaltına alınmasına veya tutuklanmasına neden olanlar.

7. BÖLÜM: CEZA MUHAKEMESİNİN EVRELERİ

CEZA MUHAKEMESİNİN YÜRÜYÜŞÜ

CEZA MUHAKEMESİNDE ŞÜPHENİN DERECELERİ

- **Basit şüphe:** Soruşturmaya başlamak için gerekir.
- **Makul şüphe:** Arama ve elkoyma için gerekir.
- **Yeterli şüphe:** İddianame hazırlamak için gerekir.
- **Kuvvetli şüphe:** Tutuklama gibi çoğu koruma tedbiri için gerekir.

SORUŞTURMA EVRESİ

- Yetkili mercilerce suç şüphesinin öğrenilmesinden iddianamenin kabulüne kadar geçen evreye soruşturma evresi denir.

1) Soruşturma Evresinin Özellikleri

- **Dağınıklık:** Soruşturma evresinde dağınık olan deliller cumhuriyet savcısı marifetiyle toplanarak bir araya getirilir ve kovuşturma evresi hazırlanır.
- **Yazılılık:** Soruşturma evresinde her türlü işlem tutanağa bağlanır. Bu nedenle soruşturma evresinde her şey yazılıdır.
- **Gizlilik:** Kanunun başkaca hüküm koyduğu haller saklı kalmak üzere ve savunma hakkına zarar vermemek koşuluyla soruşturma evresindeki usul işlemleri gizlidir.
- **Kamusallık ve mecburilik:** İddia kamusaldır. Zira, işlenen her suçun mağduru aynı zamanda devlettir. İşlenen her suçta kamu düzeni bozulmaktadır. Kamu düzenini sağlamak da devletin görevidir. Bireye karşı işlenen suçlarda da birey, devletin koruması altındadır.

2) Soruşturmaya Yer Olmadığı Kararı

- İhbar ve şikayet konusu fiilin suç oluşturmadığının herhangi bir araştırma yapılmasını gerektirmeksizin anlaşılması durumunda soruşturma yapılmasına yer olmadığına karar verilir. Bu durumda **ŞİKAYET EDİLEN KİŞİYE ŞÜPHELİ SIFATI VERİLEMEZ**.
- Bu karara karşı **2 HAFTA İÇİNDE**, savcının yargı çevresinde görev yaptığı ağır ceza mahkemesinin bulunduğu yerdeki **SULH CEZA HÂKİMLİĞİNE İTİRAZ EDİLEBİLİR**. İtirazın kabulü halinde Cumhuriyet Başsavcılığı soruşturma işlemlerini başlatır.

3) Cumhuriyet Savcısının Görev ve Yetkileri

- Soruşturma işlemleri bizzat savcılık tarafından veya savcılık adına adli kolluk tarafından yapılır. Soruşturmayı yürütmek ve sonuç çıkarmak yetkisi savcılık makamına aittir.
- Soruşturma evresinde savcı tanık dinleyebilir, bilirkişi görevlendirebilir, gecikmesinde sakınca bulunan hallerde keşif yapabilir, yer gösterme işlemi yapabilir.
- Savcı sadece sanık aleyhine değil, lehine olan delilleri de toplar. Savcı, şüphelinin haklarını korumakla yükümlüdür.
- Cumhuriyet savcısı adli kolluk görevlilerine emirlerini kural olarak yazılı şekilde bildirir. Acele hallerde ise emirlerini sözlü olarak verir. Sözlü emir en kısa sürede yazılı olarak da bildirilir.

4) Savcılar Arasındaki Yetki Uyuşmazlığı

- Yetkisizlik kararı ile gelen bir soruşturmada cumhuriyet savcısı, kendisinin de yetkisiz olduğu kanaatine varırsa yetkisizlik kararı verir ve yetkili savcılığın belirlenmesi için soruşturma dosyasını, yargı çevresinde görev yaptığı ağır ceza mahkemesine en yakın ağır ceza mahkemesine (**DİKKAT!!!: Sulh ceza hâkimliğine değil.**) gönderir. Mahkemece bu konuda verilen **KARAR KESİNDİR**.

5) Soruşturmanın Sulh Ceza Hâkimi Tarafından Yapılması (Zorunlu Savcılık)

- Suçüstü hali ile gecikmesinde sakınca bulunan hallerde, cumhuriyet savcısına erişilemiyorsa veya olay genişliği itibariyle cumhuriyet savcısının iş gücünü aşıyorsa, sulh ceza hâkimi de bütün soruşturma işlemlerini yapabilir (CMK m.163).
- Kural olarak soruşturma evresinde sulh ceza hâkimi tutuklama ve adli kontrol kararını resen veremez; ancak CMK m.163'teki istisnaya dayalı olarak sulh ceza hâkiminin savcının yerine soruşturmayı yaptığı hallerde, sulh ceza hakimi tutuklama ve adli kontrol kararını **RE'SEN** verebilir.

6) Soruşturmadan Sonuç Çıkarma

a. Kovuşturmaya Yer Olmadığı Kararı (Takipsizlik)

- Cumhuriyet savcısı, soruşturma evresi sonunda, kamu davasının açılması için yeterli şüphe oluşturacak delil elde edilememesi veya kovuşturma olanağının bulunmaması hallerinde kovuşturmaya yer olmadığı kararı verir.
- Kovuşturmaya yer olmadığı kararı verildikten sonra kamu davasının açılması için yeterli şüphe oluşturacak yeni delil elde edilmedikçe ve bu hususta sulh ceza hakimliğince bir karar verilmedikçe, aynı fiilden dolayı kamu davası açılamaz.
- **SUÇTAN ZARAR GÖREN**, kovuşturmaya yer olmadığına dair karara karşı **2 HAFTA İÇİNDE**, savcının yargı çevresinde görev yaptığı ağır ceza mahkemesinin bulunduğu yerdeki **SULH CEZA HÂKİMLİĞİNE İTİRAZ EDEBİLİR**.
- Sulh ceza hâkimliği istemi yerinde bulursa, cumhuriyet savcısı iddianame düzenleyerek mahkemeye verir. Sulh ceza hâkimliği, kararını vermek için soruşturmanın genişletilmesine gerek görür ise bu hususu açıkça belirtmek suretiyle, o yer Cumhuriyet Başsavcılığına talepte bulunabilir.
- Kovuşturmaya yer olmadığına dair kararın etkin soruşturma yapılmadan verildiğinin AİHM'in kesinleşmiş kararıyla tespit edilmesi veya bu karar aleyhine AİHM'e yapılan başvuru hakkında dostane çözüm ya da tek taraflı deklarasyon sonucunda düşme kararı verilmesi üzerine, kararın kesinleşmesinden itibaren **3 AY İÇİNDE** talep edilmesi halinde yeniden soruşturma açılır.

b. Kamu Davasının Açılması

- Soruşturma evresinin sonunda toplanan deliller, suçun işlendiği konusunda **YETERLİ ŞÜPHE** oluşturuyorsa, cumhuriyet savcısı iddianame düzenler.
- Mahkeme, iddianamenin kendisine verildiği tarihten itibaren **15 GÜN İÇİNDE** iddianamenin kabulüne veya iadesine karar verir.
- İnceleme sonunda mahkeme;
  - Unsurları (CMK m.170) eksik olarak düzenlenen,
  - Suçun ispatına doğrudan etki edecek mevcut bir delil toplanmadan düzenlenen,
  - Önödemeye tabi olduğu, soruşturma dosyasından açıkça anlaşılan işlerde, önödeme usulü uygulanmaksızın düzenlenen,
  - Uzlaştırmaya tabi olduğu, soruşturma dosyasından açıkça anlaşılan işlerde, uzlaştırma usulü uygulanmaksızın düzenlenen,
  - Seri muhakeme usulüne tabi olduğu, soruşturma dosyasından açıkça anlaşılan işlerde, seri muhakeme usulü uygulanmaksızın düzenlenen,
  - Soruşturma veya kovuşturma yapılması izne veya talebe bağlı olan suçlarda izin alınmaksızın veya talep olmaksızın düzenlenen,

  iddianamenin eksik veya hatalı yönlerini belirterek Cumhuriyet Başsavcılığına iadesine karar verir.
- **15 GÜN İÇİNDE** iade edilmeyen iddianame kabul edilmiş sayılır.

DİKKAT!!!: Suçun hukuki nitelendirilmesi sebebiyle iddianame iade edilemez.

- İade kararına karşı **SADECE CUMHURİYET SAVCISI İTİRAZ** edebilir.
- Cumhuriyet savcısı, iddianamenin iadesi üzerine, kararda gösterilen eksiklikleri tamamladıktan ve hatalı noktaları düzelttikten sonra, kovuşturmaya yer olmadığı kararı verilmesini gerektiren bir durumun bulunmaması halinde, yeniden iddianame düzenleyerek dosyayı mahkemeye gönderir. İlk kararda belirtilmeyen sebeplere dayanılarak yeniden iddianamenin iadesi yoluna gidilemez.
- Mahkemenin **İDDİANAMEYİ KABUL ETMESİYLE** kamu davası açılmış olur ve **KOVUŞTURMA EVRESİ BAŞLAR**.

c. Kamu Davasını Açmada Takdir Yetkisi

ca. Cezayı Kaldıran Etkin Pişmanlık ve Şahsi Cezasızlık Halleri

- Cezayı kaldıran etkin pişmanlık ya da şahsi cezasızlık nedeninin varlığı halinde, cumhuriyet savcısı kovuşturmaya yer olmadığı kararı verebilir.
- Cumhuriyet savcısının bu şekilde takdir yetkisini kullanarak verdiği kovuşturmaya yer olmadığı kararına **İTİRAZ EDİLEMEZ** (CMK m.173/5).

cb. Kamu Davasının Açılmasının Ertelenmesi

- Aşağıdaki koşulların birlikte gerçekleşmesi halinde, yeterli şüphenin varlığına rağmen, savcı kamu davasının açılmasının **5 YIL SÜREYLE ERTELENMESİNE** karar verebilir:
  - Suç uzlaştırma ve önödeme kapsamında olmamalıdır.

- Suçun cezasının **ÜST SINIRI 3 YIL VEYA DAHA AZ** süreli hapis cezası olmalıdır.
- Şüphelinin daha önce kasıtlı bir suçtan dolayı hapis cezası ile mahkum olmaması gerekir.
- Yapılan soruşturma, erteleme halinde şüphelinin suç işlemekten çekineceği kanaatini vermelidir.
- Kamu davasının açılmasının ertelenmesinin, şüpheli ve toplum açısından kamu davası açılmasından daha yararlı olmalıdır.
- Mağdurun veya kamunun uğradığı ve cumhuriyet savcısı tarafından tespit edilen zarar, iade veya tazmin suretiyle giderilmelidir.

- Erteleme süresi içinde kasıtlı bir suç işlemediği takdirde, kavuşturmaya yer olmadığına karar verilir. Erteleme süresi içinde kasıtlı bir suç işlenmesi halinde kamu davası açılır. **ERTELEME SÜRESİNCE ZAMAN AŞIMI İŞLEMEZ**.
- Suçtan zarar gören veya şüpheli, kamu davasının açılmasının ertelenmesi kararına karşı **2 HAFTA İÇİNDE**, savcının yargı çevresinde görev yaptığı ağır ceza mahkemesinin bulunduğu yerdeki **SULH CEZA HÂKİMLİĞİNE İTİRAZ EDEBİLİR**.
- Kamu davasının açılmasının ertelenmesi kararı verilemeyecek suçlar şunlardır:
  - Suç işlemek için örgüt kurmak, yönetmek veya örgüte üye olmak suçları ile örgüt faaliyeti çerçevesinde işlenen suçlar
  - Kamu görevlisi tarafından görevi sebebiyle veya kamu görevlisine karşı görevinden dolayı işlenen suçlar
  - Asker kişiler tarafından işlenen askeri suçlar
  - Cinsel dokunulmazlığa karşı işlenen suçlar

7) İtiraz Edilebilen Savcı Kararları

- Sadece aşağıdaki savcı kararlarına karşı itiraz edilebilir:
  - Soruşturmaya yer olmadığı kararı $\Rightarrow$ 2 hafta $\Rightarrow$ sulh ceza hâkimine
  - Kovuşturmaya yer olmadığı kararı $\Rightarrow$ 2 hafta $\Rightarrow$ sulh ceza hâkimine
  - Kamu davasının açılmasının ertelenmesi kararı $\Rightarrow$ 2 hafta $\Rightarrow$ sulh ceza hâkimine
  - Gözaltı ve toplu suçlarda gözaltı süresinin uzatılması kararı $\Rightarrow$ 2 hafta $\Rightarrow$ sulh ceza hâkimine

KOVUŞTURMA EVRESİ

1) Duruşmaya Hazırlık

- İddianamenin kabulüyle kamu davası açılmış olur ve kovuşturma evresi başlar. Kovuşturma evresinin başlamasıyla şüpheli, "sanık" sıfatını kazanır.
- Bu evrede mahkeme duruşma günü belirler ve iddianame, çağrı kağıdı ile birlikte sanığa tebliğ olunur. Çağrı kağıdının tebliği ile duruşma günü arasında **EN AZ 1 HAFTA** süre bulunması gerekir (koruyucu süre). Bu süreye uyulmamışsa sanık duruşmaya ara verilmesini isteyebilir. Ayrıca bu hakkı kendisine hatırlatılır.
- Hakkında tutuklama kararı verilmesi veya yakalama emri düzenlenmesi için yeterli nedenler bulunan veya çağrıldığı halde gelmeyen şüpheli veya sanığın zorla getirilmesine karar verilebilir. Çağrıya rağmen gelmeyen tanık, bilirkişi, mağdur ve şikayetçi ile ilgili olarak da zorla getirme kararı verilebilir.

- Sanık, tanık veya bilirkişinin davetini veya savunma delillerinin toplanmasını istediğinde, bunların ilişkin olduğu olayları göstermek suretiyle, bu hususta dilekçesini **DURUŞMA GÜNÜNDEN EN AZ 5 GÜN ÖNCE** mahkeme başkanına veya hâkime verir.
- Mahkeme başkanı veya hâkim, sanığın veya katılanın gösterdiği tanık veya uzman kişinin çağrılması hakkındaki dilekçeyi reddettiğinde, sanık veya katılan o kişileri mahkemeye getirebilir. Bu kişiler duruşmada dinlenir; ancak davayı uzatmak amacıyla yapılan talepler reddedilir.

2) Duruşmada Hazır Bulunacaklar

- Aşağıdaki kişilerin duruşmada mutlaka bulunması gerekir:
  - Hâkim(ler)
  - Cumhuriyet savcısı
  - Zabıt kâtibi
  - Kanunun zorunlu müdafiliği kabul ettiği hallerde müdafi
- Müdafiin mazeretsiz olarak duruşmaya gelmemesi veya duruşmayı terk etmesi halinde duruşmaya devam edilebilir.
- Bir oturumda bitmeyecek davada, herhangi bir nedenle bulunamayan üyenin yerine geçmek ve oya katılmak üzere yedek üye bulundurulabilir.
- Kovuşturma evresinde **BİRDEN ÇOK SAVCI VEYA AVUKAT DURUŞMAYA KATILABİLİR**.
- Sanığın kanuni temsilcisine duruşma gün ve saati bildirilir ve duruşmaya kabul edilerek istemi üzerine dinlenebilir.
- Sanığın eşi de istemi üzerine duruşmada dinlenebilir; ancak kendisine tebligat yapılmaz.

3) Duruşmanın Özellikleri

- **Sözlülük:** Soruşturmanın aksine kovuşturmada sözlülük ilkesi esastır. Deliller sözlü olarak tartışılır. Bu ilkenin istisnası basit yargılama usulüdür.
- **Doğrudan doğruyalık:** Hâkim, kararını ancak duruşmaya getirilmiş ve huzurunda tartışılmış delillere dayandırabilir (CMK m.217).
- **Kesintisizlik:** Duruşmaya kural olarak ara verilmeksizin devam edilerek hüküm verilir; ancak zorunlu hallerde davanın makul sürede sonuçlandırılmasını olanaklı kılacak surette duruşmaya ara verilebilir (CMK m.190/1).
- **Alenilik (Açıklık):** Duruşma kural olarak herkese açıktır; ancak bu kuralın istisnaları vardır. Bunlar:
  - **İhtiyari kapalılık:** Genel ahlakın veya kamu güvenliğinin kesin olarak gerekli kıldığı hallerde, mahkeme duruşmanın bir kısmının veya tamamının kapalı yapılmasına karar verebilir. Duruşmanın kapalı yapılması konusundaki gerekçeli karar ile hüküm açık duruşmada açıklanır.
  - **Zorunlu kapalılık:** Sanık, **18 YAŞINI DOLDURMAMIŞ** ise duruşma kapalı yapılır; **HÜKÜM DE KAPALI DURUŞMADA AÇIKLANIR**.
  - **Yayın yasağı:** Kapalı duruşmanın içeriği hiçbir iletişim aracıyla yayımlanamaz. Açık duruşmanın içeriği, milli güvenliğe veya genel ahlaka veya kişilerin saygınlık, onur ve haklarına dokunacak veya suç işlemeye kışkırtacak nitelikte ise mahkeme, bunları önlemek amacı ile ve gerektiği ölçüde duruşmanın içeriğinin kısmen veya tamamen yayımlanmasını yasaklar ve kararını açık duruşmada açıklar.

4) Duruşmanın Başlaması

- Sanığın ve müdafiinin hazır bulunup bulunmadığı, çağrılmış tanık ve bilirkişilerin gelip gelmedikleri saptanarak duruşmaya başlanır. Sanık, duruşmaya bağsız olarak alınır. Mahkeme başkanı veya hâkim, duruşmanın başladığını, iddianamenin kabulü kararını okuyarak açıklar. Tanıklar duruşma salonundan dışarı çıkarılırlar. Duruşmada sırasıyla;
  - Sanığın açık kimliği saptanır, kişisel ve ekonomik durumu hakkında kendisinden bilgi alınır.
  - İddianame veya iddianame yerine geçen belgede yer alan suçlamanın dayanağını oluşturan eylemler ve deliller ile suçlamanın hukuki nitelendirmesi anlatılır.
  - Sanığa hakları bildirilir.
  - Sanık açıklamada bulunmaya hazır olduğunu bildirdiğinde, sorgusu yapılır.

5) Duruşmanın Düzen ve Disiplini

- Mahkeme başkanı veya hâkim, duruşmanın düzenini bozan kişinin, savunma hakkının kullanılmasını engellememek koşuluyla salondan çıkarılmasını emreder. Kişi dışarı çıkarılması sırasında direnç gösterir veya karışıklıklara neden olursa yakalanır ve hâkim veya mahkeme tarafından verilecek bir kararla **4 GÜNE KADAR DİSİPLİN HAPSİNE** konulabilir. Ancak **AVUKATLAR VE ÇOCUKLAR HAKKINDA DİSİPLİN HAPSİ UYGULANAMAZ**.
- Duruşma sırasında bir suç işlenirse, mahkeme bu hususta tutanak düzenler ve yetkili makama gönderir; gerek görürse failin **TUTUKLANMASINA** da karar verebilir.

6) Sanığın Hazır Bulunması

- Kural olarak hazır bulunmayan sanık hakkında duruşma yapılmaz. Mahkeme, sanığın hazır bulunmasına ve zorla getirme kararı veya yakalama kararıyla getirilmesine her zaman karar verebilir.

Sanığın Yokluğunda Duruşma

a. Suçun Sadece Adli Para Cezası veya Müsadereyi Gerektirmesi

- Suç, yalnız veya birlikte adli para cezasını veya müsadereyi gerektirmekte ise sanık gemlese bile duruşma yapılabilir.

DİKKAT!!!: Bu durumda sanığın sorgusu bile yapılmadan duruşma yapılabilir.

- Bu gibi hallerde sanığa gönderilecek davetiyede gelmese de duruşmanın yapılacağı yazılır.

b. Mahkumiyet Dışında Bir Karar Verilmesi

- Sanık hakkında, toplanan delillere göre mahkumiyet dışında bir karar verilmesi gerektiği kanısına varılırsa, sorgusu yapılmamış olsa da dava yokluğunda bitirilebilir.

DİKKAT!!!: Sorgu yapılmadan mahkumiyet kararı verilemez; ancak beraat veya düşme kararı verilebilir.

c. Sorgusu Yapılmış Sanığın Savuşması

- Duruşmaya geldikten sonra, sanık savuşur veya ara vermeyi izleyen oturuma gelmezse, önceden sorguya çekilmiş ve artık hazır bulunmasına mahkemece gerek görülmezse, dava yokluğunda bitirilebilir.

d. Duruşmanın Disiplinini Bozan Sanığın Dışarı Çıkartılması

- Davarı nedeniyle, hazır bulunmasının duruşmanın düzenli olarak yürütülmesini tehlikeye sokacağı anlaşıldığında sanık, duruşma salonundan çıkarılır.
- Mahkeme, sanığın duruşmada hazır bulunmasını dosyanın durumuna göre savunması bakımından zorunlu görmezse, oturumu yokluğunda sürdürür ve bitirir. Ancak, sanığın müdafii yoksa, mahkeme barodan bir müdafi görevlendirilmesini ister.
- Oturuma yeniden alınmasına karar verilen sanığa, yokluğunda yapılan işlemler açıklanır.

e. Tanık veya Suç Ortaklarının Dinlenmesi Sırasında Sanığın Dışarı Çıkartılması

- Sanığın yüzüne karşı suç ortaklarından birinin veya bir tanığın gerçeği söylemeyeceğinden endişe edilirse, mahkeme, sorgu ve dinleme sırasında o sanığın mahkeme salonundan çıkarılmasına karar verebilir.

f. Sanığın Bağışık Tutulması

- Sorgusu yapılmış olan sanık veya bu hususta yetkili kıldığı müdafii isterse, mahkeme sanığı duruşmada hazır bulunmaktan bağışık tutabilir (KURAL $\Rightarrow$ TALEPLE).
- Hastalık veya disiplin önlemi gibi nedenlerle yargılamanın yapıldığı yargı çevresi dışındaki bir hastane veya tutukevine nakledilmiş olan sanığın, **SORGUSU YAPILMIŞ OLMAK KOŞULUYLA**, hazır bulunmasına gerek görülmeyen oturumlar için getirilmemesine mahkemece karar verilebilir (İSTİSNA $\Rightarrow$ RE'SEN).

g. Sanığın İstinabe Yoluyla Sorgusu

- **ALT SINIRI 5 YILDAN AZ** hapis cezasını gerektiren suçlarda, sanık istinabe yoluyla sorguya çekilebilir. Cumhuriyet savcısı ile müdafiin sorgu sırasında hazır bulunması zorunlu değildir.
- Sorgusundan önce sanığa, ifadesini esas mahkemesi huzurunda vermek isteyip istemediği sorulur.
- Yurt dışında bulunan sanığın, belirlenen duruşma tarihinde hazır bulunmasının zorluğu halinde bu tarihten önce istinabe yoluyla sorgusu yapılabilir.
- Hâkim veya mahkemenin zorunlu gördüğü durumlarda, aynı anda görüntülü ve sesli iletişim tekniğinin (SEGBİS) kullanılması suretiyle yurt içinde bulunan sanığın sorgusu yapılabilir veya duruşmalara katılmasına karar verilebilir.

DİKKAT!!!: SEGBİS ile istinabe farklı şeylerdir. SEGBİS yoluyla yapılan dinleme, huzurda dinleme gibidir.

ğ. Sanığın Kaçak Olması

- Kaçak sanık hakkında kovuşturma yapılabilir.

h. Basit Yargılama Usulü

- Basit yargılama usulünde sanığın yokluğunda duruşma yapılabilir ve sorgu yapılmadan mahkumiyet verilebilir.

7) Doğrudan Soru Yöneltme

- Aşağıdaki kişiler sanığa, katılana, tanıklara, bilirkişilere ve duruşmaya çağrılmış diğer kişilere, duruşma disiplinine uygun olarak doğrudan soru yöneltebilirler:
  - Cumhuriyet savcısı
  - Müdafi
  - Vekil sıfatıyla duruşmaya katılan avukat
  - Kurul halinde çalışan mahkemelerde, kurulu oluşturan hakimler
- Sanık ve katılan da mahkeme başkanı veya hâkim aracılığı ile soru yöneltebilir.

8) Duruşmada Anlatılması Zorunlu Belge ve Tutanaklar

- Naip veya istinabe yoluyla sorgusu yapılan sanığa ait sorgu tutanakları
- Naip veya istinabe yoluyla dinlenen tanığın ifade tutanakları
- Muayene ve keşif tutanakları gibi delil olarak kullanılacak belgeler ve diğer yazılar
- Adli sicil özetleri ve sanığın kişisel ve ekonomik durumuna ilişkin bilgilerin yer aldığı belgeler

9) Duruşmada Okunmayacak Belgeler

- Olayın delili, bir tanığın açıklamalarından ibaret ise bu tanık duruşmada mutlaka dinlenir. Daha önce yapılan dinleme sırasında düzenlenmiş tutanağın veya yazılı bir açıklamanın okunması dinleme yerine geçemez.
- Tanıklıktan çekinebilecek olan kişi, duruşmada tanıklıktan çekindiğinde, önceki ifadesine ilişkin tutanak okunamaz. Delil serbestisinin istisnasıdır. Delil olarak kullanılamaz.

10) Duruşmada Okunmasıyla Yetinilebilecek Belgeler

- Şu kişilerin dinlenmesi yerine, daha önce yapılan dinleme sırasında düzenlenmiş tutanaklar ile kendilerinin yazmış olduğu belgeler okunabilir:
  - Tanık veya sanığın suç ortağı ölmüş veya akıl hastalığına tutulmuş olur veya bulunduğu yer öğrenilemezse
  - Tanık veya sanığın suç ortağının duruşmada hazır bulunması, hastalık, malullük veya giderilmesi olanağı bulunmayan başka bir nedenle belli olmayan bir süre için olanaklı değilse
  - İfadesinin önem derecesi itibarıyla tanığın duruşmada hazır bulunması gerekli sayılmıyorsa

11) Bekletici Sorun ve Nispi Muhakeme

- Yüklenen suçun ispatı, ceza mahkemelerinden başka bir mahkemenin görev alanına giren bir sorunun çözümüne bağlı ise ceza mahkemesi bu sorunla ilgili olarak da CMK hükmüne göre karar verebilir. Ancak, bu sorunla ilgili olarak görevli mahkemede dava açılması veya açılmış davanın sonuçlanması ile ilgili olarak bekletici sorun kararı verebilir.
- Bekletici sorun sayma veya nispi muhakeme kural olarak İHTİYARİDİR. Ancak bunun istisnaları vardır. Bunlar:
  - **Nispi muhakeme zorunluluğu:** Ceza mahkemesinde kovuşturma evresinde mağdur veya sanığın yaşının ceza hükümleri bakımından tespitiyle ilgili bir sorunla karşılaşılması halinde, mahkeme ilgili kanunda belirlenen usule göre bu sorunu çözerek hükmünü verir.
  - **Bekletici sorun sayma zorunluluğu:** Ceza mahkemesi, olaya uygulanacak bir kanun hükmünü anayasaya aykırı görürse veya taraflardan birinin ileri sürdüğü aykırılık iddiasının ciddi olduğu kanısına varırsa, bunu bekletici sorun sayarak Anayasa Mahkemesinin bu konuda vereceği karara kadar davayı durdurur.

12) Delil İleri Sürme

- Kovuşturma evresinin **HER AŞAMASINDA DELİL İLERİ SÜRÜLEBİLİR**. Ancak aşağıdaki hallerde ortaya konulması istenilen delil reddedilir:
  - Kanuna aykırı olarak elde edilmişse
  - İspat edilmek istenilen olayın karara etkisi yoksa
  - İstem sadece davayı uzatmak maksadıyla yapılmışsa
- Cumhuriyet savcısı ile sanık veya müdafii birlikte rıza gösterirlerse, tanığın dinlenmesinden veya başka herhangi bir delilin ortaya konulmasından vazgeçebilir.

13) Delillerin Tartışılması

- Ortaya konulan delillerle ilgili tartışmada söz, **SIRASIYLA**;
  - Katılana veya vekiline
  - Cumhuriyet savcısına
  - Sanığa ve müdafiine veya kanuni temsilcisine verilir.
- Hükümden önce son söz, hazır bulunan sanığa verilir. Bu aşamada zorunlu müdafiin hazır bulunmaması hükmün açıklanmasına engel teşkil etmez.

14) Duruşmanın Sona Ermesi ve Hüküm

- Duruşma sonunda mahkeme, müzakere yaparak **VİCDANİ KANAATİNE GÖRE** hüküm verir. Müzakerede ancak karara ve hükme katılacak hakimler bulunur. Mahkeme başkanı, mahkemesinde staj yapmakta olan hâkim ve avukat adaylarının müzakere sırasında hazır bulunmasına izin verebilir.
- Aşağıdaki kararlar hükümdür:
  - Beraat
  - Ceza verilmesine yer olmadığı
  - Mahkumiyet
  - Güvenlik tedbirine hükmedilmesi

- Davanın reddi
- Düşme kararı

- Adli yargı dışındaki bir yargı merciine yönelik görevsizlik kararı kanun yolu bakımından hüküm sayılır. Örneğin; asliye ceza mahkemesi, idare mahkemesinin görevli olduğunu iddia ederek görevsizlik kararı vermişse, bu karara karşı istinaf ve temyiz kanun yoluna başvurulabilir. Buna karşılık adli yargı içerisindeki mahkemeler bakımından verilen görevsizlik kararlarına karşı ise itiraz kanun yoluna gidilebilir. Örneğin; asliye ceza mahkemesi, ağır ceza mahkemesinin görevli olduğunu iddia ederek görevsizlik kararı vermişse, bu karara karşı itiraz kanun yoluna başvurulabilir.
- Seri muhakeme ve basit yargılama usulüyle verilen hükümler hariç olmak üzere, hükümlere karşı itiraz değil, istinaf ve temyiz kanun yoluna başvurulabilir.

DİKKAT!!!: Ceza yargılamalarında hükmün gerekçesinin açıklanma süresi 15 GÜNDÜR.

a. Beraat Kararı

- Aşağıdaki hallerde beraat kararı verilir:
  - Fiilin suç sayılmaması
  - Suçun sanık tarafından işlenmediğinin sabit olması
  - Failin kast veya taksirinin bulunmaması
  - Olayda bir hukuka uygunluk nedeninin bulunması
  - Suçun sanık tarafından işlendiğinin sabit olmaması
- Derhal beraat kararı verilebilecek hallerde durma, düşme veya ceza verilmesine yer olmadığı kararı verilemez. Örneğin; mahkeme, sanığın hem masum olduğunu hem de milletvekili seçildiğini tespit etmişse durma değil, beraat kararı vermelidir.

b. Ceza Verilmesine Yer Olmadığı Kararı

- Aşağıda yer alan sebeplerden dolayı ceza verilmemesi halinde, ceza verilmesine yer olmadığı kararı verilir:
  - Yaş küçüklüğü
  - Akıl hastalığı
  - Sağır ve dilsizlik
  - Geçici nedenler
  - Hukuka aykırı; fakat bağlayıcı emrin yerine getirilmesi
  - Zorunluluk hali
  - Cebir veya tehdit
  - Meşru savunmada sınırın heyecan, korku ve telaş nedeniyle aşılması
  - Kusurluluğu ortadan kaldıran hataya düşülmesi
  - Etkin pişmanlık
  - Şahsi cezasızlık sebebi
  - Karşılıklı hakaret
  - İşlenen fiilin haksızlık içeriğinin azlığı
- 7. Yargı Paketi ile ceza verilmesine yer olmadığı kararı verilebilmesi için sanığın sorgusunun yapılması şartı getirilmiştir.

c. Mahkumiyet Kararı

- Yüklenen suçun işlendiğinin sabit olması durumunda mahkumiyet kararı verilir.

d. Davanın Reddi

- Aynı fiil nedeniyle, aynı sanık için önceden verilmiş bir hüküm veya açılmış bir dava varsa, davanın reddine karar verilir. Bu, "Sanık aynı suçtan ikinci kez yargılanamaz" şeklinde ifade edilen **NON BİS İN İDEM İLKESİNİN** sonucudur.

e. Düşme Kararı

- Dava zaman aşımı, uzlaşma, önödeme, genel af gibi düşme sebeplerinin varlığı ya da dava şartının gerçekleşmeyeceğinin anlaşılması hallerinde, davanın düşmesine karar verilir.

f. Durma Kararı

- Dava şartlarının gerçekleşebileceği ihtimali varsa gerçekleşmesini beklemek üzere durma kararı verilir. Örneğin; sanık kovuşturma evresinde milletvekili seçilirse durma kararı verilir. Bu sanığın ileride tekrar milletvekili seçilememesi veya dokunulmazlığının kaldırılması halinde durma kararı kaldırılarak yargılamaya devam edilir.
- Durma kararı yargılamayı sona erdirmediğinden hüküm sayılmaz. Bu karara **İTİRAZ** edilebilir.

g. Hükmün Açıklanmasının Geri Bırakılması (HAGB)

- Hükmün açıklanmasının geri bırakılması, kurulan hükmün sanık hakkında bir hukuki sonuç doğurmamasını ifade eder. Aşağıdaki şartların **BİRLİKTE** gerçekleşmesi halinde mahkeme, hükmün açıklanmasının geri bırakılmasına **KARAR VEREBİLİR**:
  - Yargılama sonunda hükmolunan cezanın **2 YIL VEYA DAHA AZ** süreli hapis veya **ADLİ PARA** cezası olması
  - Sanığın daha önce kasıtlı bir suçtan mahkum olmamış bulunması
  - Sanığın yeniden suç işlemeyeceği hususunda mahkemede kanaatin oluşması
  - Mağdurun veya kamunun uğradığı zararın, iade veya tazmin suretiyle giderilmesi

DİKKAT!!!: İnkılap Kanunlarında yer alan suçlarda hükmün açıklamasının geri bırakılması kararı verilemez.

- Açıklanmasının geri bırakılmasına karar verilen hükümde, mahkum olunan hapis cezası ertelenemez ve kısa süreli olması halinde seçenek yaptırımlara çevrilemez.
- Hükmün açıklanmasının geri bırakılmasına karar verilmesi halinde sanık, **5 YIL SÜREYLE** denetim süresine tabi tutulur. Çocuklar hakkında bu süre **3 YILDIR**. Denetim süresi içinde sanıktan bazı yükümlülükleri yerine getirmesi mahkemece istenebilir. Denetim süresi içinde **DAVA ZAMAN AŞIMI DURUR**.
- Denetim süresi içinde kasten yeni bir suç işlemesi veya denetimli serbestlik tedbirine ilişkin yükümlülüklere aykırı davranması halinde, mahkeme hükmü açıklar. Ancak mahkeme,

kendisine yüklenen yükümlülükleri yerine getiremeyen sanığın durumunu değerlendirerek yeni bir mahkumiyet hükmü de kurabilir.

- Denetim süresi içinde, kişi hakkında kasıtlı bir suç nedeniyle bir daha hükmün açıklanmasının geri bırakılması kararı verilemez.
- Denetim süresi içinde kasten yeni bir suç işlenmediği ve yükümlülüklere uygun davranıldığı takdirde, açıklanması geri bırakılan hüküm ortadan kaldırılarak, **DAVANIN DÜŞMESİ** kararı verilir.
- Hükmün açıklanmasının geri bırakılması kararına karşı **İSTİNAF** yoluna başvurulabilir.

15) Oy Verme ve Oyların Toplanması

- Mahkemece karar ve hükümler oybirliği veya oyçokluğuyla verilir. Mahkeme başkanı, kıdemsiz üyeden başlayarak oyları ayrı ayrı toplar ve en son kendi oyunu verir.
- Oylar dağılırsa sanığın en çok aleyhine olan oy, çoğunluk meydana gelinceye kadar kendisine daha yakın olan oya eklenir. Örneğin; oyla 3-5-9 sene hapis ise, 5 sene hapis verilir.

16) Suçun Niteliğinin Değişmesi

- Hüküm, ancak iddianamede unsurları gösterilen suça ilişkin fiil ve faili hakkında verilir. Ancak kovuşturma sırasında suçun hukuki niteliği değişirse mahkeme, sanık veya müdafiine ek savunma hakkı vererek **YARGILAMAYA DEVAM EDER**. Sanık veya müdafii istemde bulunursa savunma için ek süre verilir.

17) Kamu Davasına Katılma (Müdahil Olma)

- Mağdur, suçtan zarar gören gerçek ve tüzel kişiler ile malen sorumlu olanlar, ilk derece mahkemesindeki kovuşturma evresinin her aşamasında **HÜKÜM VERİLİNCEYE KADAR** şikayetçi olduklarını bildirerek kamu davasına katılabilirler.
- İlk derece mahkemesinde ileri sürülüp reddolunan veya karara bağlanmayan katılma istekleri, kanun yolu başvurusunda açıkça belirtilmişse incelenip karara bağlanır.
- Katılma istemi mahkemeye dilekçe verme veya tutanağa geçirilmek suretiyle sözlü yapılabilir.
- Katılma **DAVAYI DURDURMAZ**.
- Katılmadan önce verilmiş olan kararlar katılana tebliğ edilmez; ancak savcı için süre geçmemişse katılan bunlara itiraz edebilir.
- Katılan vazgeçerse veya ölürse katılma hükümsüz kalır. Ancak mirasçılar katılanın haklarını takip etmek üzere davaya katılabilirler.
- Katılanın hakları şunlardır:
  - **Avukat görevlendirilmesi:** Mağdur veya suçtan zarar gören, davaya katıldığında, cinsel saldırı, çocukların cinsel istismarı veya ısrarlı takip suçları ile kadına karşı işlenen kasten yaralama, işkence veya eziyet suçlarında ve **ALT SINIRI 5 YILDAN FAZLA** hapis cezasını gerektiren suçlarda mahkemeden istemesi halinde, baro tarafından bir avukat görevlendirilir. Mağdur veya suçtan zarar görenin çocuk, sağır ve dilsiz veya kendisini savunamayacak derecede akıl hastası olması halinde istem aranmaz.

- **Kanun yollarına başvurma:** Katılan, cumhuriyet savcısına bağlı olmaksızın kanun yollarına başvurabilir. Karar, katılanın başvurusu üzerine bozulursa, cumhuriyet savcısı işi yeniden takip eder.
- **Diğer hakları:** Bunların dışında katılanın hâkimin reddini isteme, bilirkişinin reddini isteme, alınacak kararlara karşı görüş bildirme, mahkeme başkanı veya hâkim aracılığıyla tanığa, sanığa, bilirkişiye soru sorma gibi hakları da bulunmaktadır.

8. BÖLÜM: ÖZEL YARGILAMA USULLERİ

SERİ MUHAKEME USULÜ

1) Seri Muhakeme Usulüne Tabi Suçlar

- Soruşturma evresi sonunda aşağıdaki suçlarla ilgili olarak kamu davasının açılmasının ertelenmesi kararı verilmediği takdirde seri muhakeme usulü uygulanır:
  - Hakkı olmayan yere tecavüz (TCK m.154/2,3)
  - Genel güvenliğin kasten tehlikeye sokulması (TCK m.170)
  - Trafik güvenliğini tehlikeye sokma (TCK m.179/2,3)
  - Gürültüye neden olma (TCK m.183)
  - Parada sahtecilik (TCK m.197/2,3)
  - Mühür bozma (TCK m.203)
  - Resmî belgenin düzenlenmesinde yalan beyan (TCK m.206)
  - Kumar oynanması için yer ve imkan sağlama (TCK m.228/1)
  - Başkasına ait kimlik veya kimlik bilgilerinin kullanılması (TCK m.268)
  - Ateşli Silahlar ve Bıçaklar ile Diğer Aletler Hakkında Kanunun 13/1,3,5 ve 15/1,2,3. maddelerinde belirtilen suçlar
  - Orman Kanunu'nun 93/1. maddesinde belirtilen suç
  - Rulet, Tilt, Langırt ve Benzeri Oyun Alet ve Makinaları Hakkında Kanunun 2. maddesinde belirtilen suç
  - Kooperatifler Kanunu'nun ek 2/1/1. maddesinde belirtilen suç

2) Soruşturma

- Cumhuriyet savcısı veya kolluk görevlileri, şüpheliyi, seri muhakeme usulü hakkında bilgilendirir.
- Cumhuriyet savcısı tarafından seri muhakeme usulünün uygulanması şüpheliye teklif edilir ve şüphelinin müdafii huzurunda teklifi kabul etmesi halinde bu usul uygulanır.
- Cumhuriyet savcısı, TCK m.61/1'deki hususları göz önünde bulundurarak, suçun kanuni tanımında öngörülen cezanın alt ve üst sınırı arasında tespit edeceği temel cezadan yarı oranında indirim uygulamak suretiyle yaptırımı belirler.
- Bu yöntemle sonuç olarak belirlenen hapis cezası cumhuriyet savcısı tarafından, koşulları bulunması halinde seçenek yaptırımlara çevrilebilir veya ertelenebilir.
- Bu yöntemle belirlenen yaptırımlar hakkında cumhuriyet savcısı tarafından, koşulları bulunması halinde, hükmün açıklanmasının geri bırakılması da kıyasen uygulanabilir.
- Seri muhakeme usulü kapsamında yaptırım uygulanması, güvenlik tedbirlerine ilişkin hükümlerin uygulanmasına engel teşkil etmez.
- Cumhuriyet savcısı, şüpheli hakkında seri muhakeme usulünün uygulanmasını yazılı olarak görevli mahkemeden talep eder.

3) Kovuşturma

- Mahkeme, şüpheliyi müdafii huzurunda dinledikten sonra şartların gerçekleştiği ve eylemin seri muhakeme usulü kapsamında olduğu kanaatine varırsa talepte belirlenen yaptırım doğrultusunda hüküm kurar, aksi takdirde talebi reddeder ve soruşturmanın genel hükümlere göre sonuçlandırılması amacıyla dosyayı Cumhuriyet Başsavcılığına gönderir.
- Mazeretsiz olarak mahkemeye gelmeyen şüpheli bu usulden vazgeçmiş sayılır.
- Seri muhakeme usulünün herhangi bir sebeple tamamlanamaması veya soruşturmanın genel hükümlere göre sonuçlandırılması amacıyla Cumhuriyet Başsavcılığına gönderilmesi hallerinde, şüphelinin seri muhakeme usulünü kabul ettiğine ilişkin beyanları ile bu usulün uygulanmasına dair diğer belgeler, takip edilen soruşturma ve kovuşturma işlemlerinde delil olarak kullanılamaz.

4) Seri Muhakeme Usulünün Uygulanmadığı Haller

- Suçun iştirak halinde işlenmesi durumunda şüphelilerden birinin bu usulün uygulanmasını kabul etmemesi halinde
- Yaş küçüklüğü ve akıl hastalığı ile sağır ve dilsizlik hallerinde
- Resmi mercilere beyan edilmiş olup da soruşturma dosyasında yer alan adreste bulunmama veya yurt dışında olma ya da başka bir nedenle şüpheliye ulaşılamaması halinde
- Bu usul kapsamına giren bir suçun kapsama girmeyen başka bir suçla birlikte işlenmiş olması halinde

5) Seri Muhakeme Usulüne İtiraz

- Seri muhakeme usulü kapsamında cumhuriyet savcısının talebi doğrultusunda mahkemece kurulan hükme **İTİRAZ** edilebilir.

BASİT YARGILAMA USULÜ

1) Genel Olarak

- Asliye ceza mahkemesince, iddianamenin kabulünden sonra **ADLİ PARA CEZASINI VE/VEYA ÜST SINIRI 2 YIL VEYA DAHA AZ** süreli hapis cezasını gerektiren suçlarda basit yargılama usulünün uygulanmasına **KARAR VERİLEBİLİR**.
- Basit yargılama usulünün uygulanmasına karar verildiği takdirde mahkemece iddianame sanık, mağdur ve şikayetçiye tebliğ edilerek beyan ve savunmalarını **2 HAFTA İÇİNDE YAZILI OLARAK** bildirmeleri istenir. Tebligatta duruşma yapılmaksızın hüküm verilebileceği hususu da belirtilir.
- Beyan ve savunma için verilen süre dolduktan sonra mahkemece duruşma yapılmaksızın ve cumhuriyet savcısının görüşü alınmaksızın TCK m.61 dikkate alınmak suretiyle hüküm verilebilir. Mahkumiyet kararı verildiği takdirde sonuç ceza ¼ oranında indirilir.
- Mahkemece, koşulların bulunması halinde kısa süreli hapis cezası seçenek yaptırımlara çevrilebilir veya hapis cezası ertelenebilir ya da uygulanmasına sanık tarafından yazılı olarak karşı çıkılmaması kaydıyla hükmün açıklanmasının geri bırakılmasına karar verilebilir.

- Hükümde itiraz usulü ile itirazın sonuçları belirtilir.
- Mahkemece gerekli görülmesi halinde basit yargılama usulünde hüküm verilinceye kadar her aşamada duruşma açmak suretiyle genel hükümler uyarınca yargılamaya devam edilebilir.

2) Basit Yargılama Usulünün Uygulanmadığı Haller

- Yaş küçüklüğü, akıl hastalığı, sağırlık ve dilsizlik hallerinde
- Soruşturma veya kovuşturma yapılması izne ya da talebe bağlı olan suçlarda
- Basit yargılama usulü kapsamına giren bir suçun, bu kapsama girmeyen başka bir suçla birlikte işlenmiş olması halinde

3) Basit Yargılama Usulünde İtiraz

- Basit yargılama usulüyle verilen hükümlere karşı **İTİRAZ** edilebilir. Süresi içinde itiraz edilmeyen hükümler kesinleşir.
- İtiraz üzerine hükmü veren mahkemece duruşma açılır ve genel hükümlere göre yargılamaya devam olunur. Taraflar gelmese bile duruşma yapılır ve yokluklarında hüküm verilebilir. Taraflara gönderilecek davetiyede bu husus yazılır. Duruşmadan önce itirazdan vazgeçilmesi halinde duruşma yapılmaz ve itiraz edilmemiş sayılır.
- Mahkeme itiraz üzerine hüküm verirken, basit yargılama usulüne göre verdiği hükümle bağlı değildir. Ancak, itirazın sanık dışındaki kişiler tarafından yapıldığı hallerde basit yargılama usulüne göre yapılan ¼ indirim korunur.
- İtiraz üzerine verilen hükmün sanık lehine olması halinde, bu hususların itiraz edilmemiş olan diğer sanıklara da uygulanma olanağı varsa bu sanıklar da itiraz etmiş gibi verilen karardan yararlanırlar.
- İtiraz üzerine verilen hükümlere karşı genel hükümlere göre kanun yoluna (istinaf-temyiz) başvurulabilir.

9. BÖLÜM: KANUN YOLLARI

KANUN YOLUNA BAŞVURMA HAKKI OLANLAR

- Kanun yoluna başvurabilecek olanlar şunlardır:
  - Cumhuriyet savcısı
  - Şüpheli veya sanık
  - Katılan, katılma isteği karara bağlanmamış, reddedilmiş veya katılan sıfatını alabilecek surette suçtan zarar görmüş bulunanlar
  - Avukat (müdafi veya vekil)
  - Şüpheli veya sanığın yasal temsilcisi
  - Şüpheli veya sanığın eşi

DİKKAT!!!: Malen sorumlu katılan olmuşsa kanun yoluna başvurabilir; ancak soruda bize sadece malen sorumlu derse, başvuramaz diyeceğiz.

- Cumhuriyet savcısı, sanık lehine olarak da kanun yollarına başvurabilir.

DİKKAT!!!: Cumhuriyet savcısı tarafından aleyhine kanun yoluna gidilen karar, sanık lehine bozulabilir veya değiştirilebilir. Cumhuriyet savcısı, kanun yoluna sanık lehine başvurduğunda, yeniden verilen hüküm önceki hükümde tayin edilmiş olan cezadan daha ağır bir cezayı içeremez.

Aleyhte Bozma Yasağı / Aleyhte Hükmü Değiştirme Yasağı:

Kanun yoluna sadece sanık lehine başvurulmuşsa ceza arttırılamaz. Bu kural sadece sonuç ceza bakımından geçerlidir. Suçun hukuki niteliği değişebilir. Örneğin; hırsızlık suçu kanun yolu aşamasında yağma suçuna dönüşebilir, ne var ki ceza arttırılamaz.

KANUN YOLUNUN BELİRLENMESİNDE YANILMA

- Kabul edilebilir bir başvuruda kanun yolunun veya merciin belirlenmesinde yanılma, başvuranın haklarını ortadan kaldırmaz. Bu halde başvurunun yapıldığı merci, başvuruyu derhal görevli ve yetkili olan mercie gönderir.

BAŞVURUDAN VAZGEÇİLMESİ VE ETKİSİ

- Kanun yoluna başvurulduktan sonra bundan vazgeçilmesi, **MERCİİ TARAFINDAN KARAR VERİLİNCEYE KADAR** geçerlidir; ancak **CUMHURİYET SAVCISI SANIK LEHİNE YAPTIĞI BAŞVURUDAN ONUN RIZASI OLMADAN VAZGEÇEMEZ**.
- Müdafiin veya vekilin başvurudan vazgeçebilmesi, vekaletnamede bu hususta **ÖZEL YETKİLİ** kılınmış olması koşuluna bağlıdır.
- Çocuk, kendisini savunamayacak derecede malul veya sağır ve dilsiz olduğu için kendisine zorunlu müdafi atanan şüpheli veya sanıklar yararına kanun yoluna başvurulduğunda veya başvurulan kanun yolundan vazgeçildiğinde şüpheli veya sanık ile müdafiin iradesi çelişirse, müdafiin iradesi geçerli sayılır.

OLAĞAN KANUN YOLLARI

1) İtiraz

- Hâkim kararları ile kanunun gösterdiği hallerde mahkeme kararlarına karşı itiraz yoluna gidilebilir.
- İtiraz, ilgililerin **KARARI ÖĞRENDİĞİ GÜNDEN İTİBAREN 2 HAFTA İÇİNDE** karar veren mercie yapılır.
- Kararına itiraz edilen hâkim veya mahkeme, itirazı yerinde görürse kararını düzeltir; yerinde görmezse **EN ÇOK 3 GÜN İÇİNDE** itirazı incelemeye yetkili olan mercie gönderir.
- İtirazı incelemeye yetkili olan merciler şunlardır:
  - Sulh ceza hakimliğine yapılan itirazların incelenmesi, o yerde birden fazla sulh ceza hakimliğinin bulunması halinde, numara olarak kendisini izleyen hakimliğe; son numaralı hakimlik için bir numaralı hakimliğe; ağır ceza mahkemesinin bulunmadığı yerlerde tek sulh ceza hakimliği varsa, yargı çevresinde görev yaptığı ağır ceza mahkemesinin bulunduğu yerdeki sulh ceza hakimliğine; ağır ceza mahkemesinin bulunduğu yerlerde tek sulh ceza hakimliği varsa, en yakın ağır ceza mahkemesinin bulunduğu yerdeki sulh ceza hakimliğine aittir.
  - İtiraz üzerine ilk defa sulh ceza hakimliği tarafından verilen tutuklama kararlarına itiraz edilmesi durumunda da yukarıdaki usul uygulanır. Ancak, ilk tutuklama talebini reddeden sulh ceza hakimliği, tutuklama kararını itiraz mercii olarak inceleyemez.
  - Asliye ceza mahkemesi hâkimi tarafından verilen kararlara yapılacak itirazların incelenmesi, yargı çevresinde bulundukları ağır ceza mahkemesine ve bu mahkeme ile başkanı tarafından verilen kararlar hakkındaki itirazların incelenmesi, o yerde ağır ceza mahkemesinin birden çok dairesinin bulunması halinde, numara olarak kendisini izleyen daireye; son numaralı daire için birinci daireye; o yerde ağır ceza mahkemesinin tek dairesi varsa, en yakın ağır ceza mahkemesine aittir.
  - Naip hâkim kararlarına yapılacak itirazların incelenmesi, mensup oldukları ağır ceza mahkemesi başkanına, istinabe olunan mahkeme kararlarına karşı yukarıdaki bentlerde belirtilen esaslara göre bulundukları yerdeki mahkeme başkanı veya mahkemeye aittir.
  - Bölge adliye mahkemesinin ceza dairelerinin kararları ile Yargıtay ceza dairelerinin esas mahkeme olarak baktıkları davalarda verdikleri kararlara yapılan itirazlarda; üyenin kararını görevli olduğu dairenin başkanı, daire başkanı ile ceza dairesinin kararını numara itibarıyla izleyen ceza dairesi; son numaralı daire söz konusu ise birinci ceza dairesi inceler.
- Tutuklama ve tutukluluğun devamı kararlarına itiraz üzerine cumhuriyet savcısından görüş alınması durumunda bu görüş şüpheli, sanık veya müdafiine bildirilir. Şüpheli, sanık veya müdafii **3 GÜN İÇİNDE** görüşünü bildirebilir.
- İtirazı inceleyecek merci kural olarak itiraz hakkında duruşma yapılmaksızın karar verir; ancak, gerekli görüldüğüne cumhuriyet savcısı ve sonra müdafi veya vekil dinlenir.
- Merciin **İTİRAZ ÜZERİNE VERDİĞİ KARARLAR KESİNDİR**; ancak ilk defa merci tarafından verilen tutuklama kararlarına karşı itiraz yoluna gidilebilir.
- İtiraz, kararın yerine getirilmesinin geri bırakılması sonucunu doğurmaz; ancak, kararına itiraz edilen makam veya kararı inceleyecek merci, geri bırakılmasına karar verebilir. İstisna olarak, gözlem altına alınma kararına itiraz, kararın yerine getirilmesini durdurur.
- Olağan kanun yollarına başvurabilenler dışında, bazen menfaati ihlal edilen tanık, bilirkişi ve diğer kişilerin de itiraz kanun yoluna başvurmaları mümkündür. Örneğin; tanık, kendisi hakkında verilen disiplin hapsine itiraz edebilir.

2) İstinaf

- İlk derece mahkemelerinde verilen **HÜKÜMLERE KARŞI** istinaf yoluna başvurulabilir; ancak şu hükümlere karşı istinaf yoluna başvurulamaz:
  - Hapis cezasından çevrilen adli para cezası hariç olmak üzere, sonuç olarak belirlenen 3.000 TL dahil adli para cezasına mahkumiyet hükümleri
  - Üst sınırı 500 günü geçmeyen adli para cezasını gerektiren suçlardan beraat hükümleri
  - Kanunlarda kesin olduğu yazılı bulunan hükümler

DİKKAT!!!: İstinaf yolu kapalı olan bu hükümler tekerrüre esas olmaz.

- İstinaf başvurusunu bölge adliye mahkemesi inceler. İstinaf yoluna, kararın gerekçesiyle tebliğinden itibaren **2 HAFTA İÇİNDE** gidilebilir.
- **15 YIL VE DAHA FAZLA HAPİS CEZALARINA** ilişkin hükümler, bölge adliye mahkemesince **RESEN** incelenir (otomatik istinaf).
- Süresi içinde yapılan istinaf başvurusu, hükmün kesinleşmesini engeller.
- Bölge adliye mahkemesi karar ve hükümlerine karşı direnilemez.
- İstinaf kanun yolunda hüküm, hem maddi olay yönünden hem de hukuki yönden incelenir.
- İstinaf sonucunda verilen kararların sanık lehine olması halinde, bu hususların istinaf isteminde bulunmamış olan diğer sanıklara da uygulanma olanağı varsa bu sanıklar da istinaf isteminde bulunmuşçasına verilen kararlardan yararlanırlar.
- İstinaf dilekçesine cevap verme süresi **2 HAFTADIR**. Cumhuriyet savcısının istinaf isteminin gerekçelerine ilgililer tebliğden itibaren **2 HAFTA İÇİNDE** cevap verebilirler.
- BAM'ın bozma kararları temyiz edilemez.

Bölge Adliye Mahkemesinin Vereceği Kararlar

a. Esastan Ret (Onama)

- İlk derece mahkemesinin kararında usule veya esasa ilişkin herhangi bir hukuka aykırılık bulunmadığını, delillerde veya işlemlerde herhangi bir eksiklik olmadığını, ispat bakımından değerlendirmenin yerinde olduğunu saptadığında istinaf başvurusunun esastan reddine karar verir.

b. Düzelterek Esastan Ret (Onama)

- BAM, aşağıdaki hallerde hukuka aykırılığı düzelterek istinaf başvurusunun esastan reddine karar verir:
  - CMK m.303/1'deki (b bendi hariç) ihlallerin varlığı halinde
  - Cumhuriyet savcısının istinaf yoluna başvurma nedenine uygun olarak mahkumiyete konu suç için kanunda yazılı cezanın en alt derecesinin uygulanmasını uygun görmesi halinde
  - Başka bir araştırmaya ihtiyaç duyulmadan cezayı kaldıran veya cezada indirim yapılmasını gerektiren şahsi sebeplere ya da şahsi cezasızlık sebeplerine bağlı olarak daha az ceza verilmesini veya ceza verilmesine yer olmadığına karar verilmesini gerektiren hallerde
  - Olayın daha fazla araştırılmasına ihtiyaç duyulmadan davanın reddine karar verilmesi veya güvenlik tedbirlerine ilişkin hatalı kararın düzeltilmesi gereken hallerde

c. Bozma

- BAM, aşağıdaki hallerde hükmün bozulmasına ve dosyanın yeniden incelenmek ve hükmolunmak üzere hükmü bozulan ilk derece mahkemesine veya kendi yargı çevresinde uygun göreceği diğer bir ilk derece mahkemesine gönderilmesine karar verir:
  - İlk derece mahkemesinin kararında (g) ve (h) bentleri hariç, hukuka kesin aykırılık nedeninin bulunması
  - Soruşturma veya kovuşturma şartının gerçekleşmediğinin anlaşılması
  - Önödeme ve uzlaştırma usulünün uygulanmadığının anlaşılması
  - Davanın ilk derece mahkemesinde görülmekte olan bir dava ile birlikte yürütülmesinin zorunlu olması

Hukuka Aykırılık Nedenleri

- Başvuruda gösterilmese bile aşağıdaki hallerde hukuka kesin aykırılık var sayılır:
  a. Mahkemenin kanuna uygun olarak teşekkül etmemiş olması
  b. Hakimlik görevini yapmaktan kanun gereğince yasaklanmış hâkimin hükme katılması
  c. Geçerli şüphe nedeniyle hakkında ret istemi öne sürülmüş olup da bu istem kabul olunduğu halde hâkimin hükme katılması veya bu istemin kanuna aykırı olarak reddedilip hakimin hükme katılması
  d. Mahkemenin kanuna aykırı olarak davaya bakmaya kendini görevli veya yetkili görmesi
  e. Cumhuriyet savcısı veya duruşmada kanunen mutlaka hazır bulunması gereken diğer kişilerin yokluğunda duruşma yapılması
  f. Duruşmalı olarak verilen hükümde açıklık kuralının ihlal edilmesi
  g. Hükmün gerekçesiz olması
  h. Hüküm için önemli olan hususlarda mahkeme kararı ile savunma hakkının sınırlandırılmış olması
  i. Hükmün hukuka aykırı yöntemlerle elde edilen delile dayanması
- Hükmün gerekçesiz olması (g) ve hüküm için önemli olan hususlarda mahkeme kararı ile savunma hakkının sınırlandırılmış olması (h) durumlarında bozma değil, davanın yeniden görülmesine karar verilecektir.

d. Davanın Yeniden Görülmesi

- İlk derece mahkemesinin kararında kesin hukuka aykırılık nedeni dışında bir hukuka aykırılık nedeni bulunması halinde davanın yeniden görülmesine ve duruşma hazırlığı işlemlerine başlanmasına karar verilir. Duruşma sonunda bölge adliye mahkemesi, istinaf başvurusunu esastan reddeder veya ilk derece mahkemesinin hükmünü kaldırarak yeniden hüküm kurar.

3) Temyiz

- BAM'ın bozma dışında kalan hükümlerine karşı temyiz yoluna gidilebilir. Bununla birlikte aşağıdaki kararlara karşı temyiz yoluna gidilemez:
  - İlk derece mahkemelerinden verilen **5 YIL VEYA DAHA AZ HAPİS** cezaları ile miktarı ne olursa olsun **ADLİ PARA CEZALARINA** karşı istinaf başvurusunun esastan reddine diar bölge adliye mahkemesi kararları
  - İlk derece mahkemelerinden verilen **5 YIL VEYA DAHA AZ** hapis cezalarını arttırmayan bölge adliye mahkemesi kararları
  - Hapis cezasından çevrilen seçenek yaptırımlara ilişkin ilk derece mahkemesi kararları ile ilgili olarak bölge adliye mahkemesince verilen; seçenek yaptırımlara ilişkin her türlü kararlar ve istinaf başvurusunun esastan reddine dair kararlar
  - İlk defa bölge adliye mahkemesince verilen ve 272/3. madde (istinaf yoluna başvurulamayan kararlar) kapsamı dışında kalan mahkumiyet kararları hariç olmak üzere, ilk derece mahkemelerinin görevine giren ve kanunda **ÜST SINIRI 2 YILA KADAR** (2 yıl dahil) hapis cezasını gerektiren suçlar ve bunlara bağlı adli para cezalarına ilişkin her türlü bölge adliye mahkemesi kararları
  - Adli para cezasını gerektiren suçlarda ilk derece mahkemelerinden verilen hükümlere ilişkin her türlü bölge adliye mahkemesi kararları
  - Sadece eşya veya kazanç müsaderesine veya bunlara yer olmadığına ilişkin ilk derece mahkemesi kararları ile ilgili olarak istinaf başvurusunun esastan reddine dair kararları
  - **10 YIL VEYA DAHA AZ** hapis cezasını veya adli para cezasını gerektiren suçlardan, ilk derece mahkemesince verilen beraat kararları ile ilgili olarak istinaf başvurusunun esastan reddine dair kararları
  - Davanın düşmesine, ceza verilmesine yer olmadığına, güvenlik tedbirine ilişkin ilk derece mahkemesi kararları ile ilgili olarak bölge adliye mahkemesince verilen bu tür kararlar veya istinaf başvurusunun esastan reddine dair kararlar
  - Yukarıdaki bentlerde yer alan sınırlar içinde kalmak koşuluyla aynı hükümde, cezalardan ve kararlardan birden fazlasını içeren bölge adliye mahkemesi kararları
- Temyiz edilemeyecek kararlar kapsamında olsa bile aşağıda sayılan suçlar nedeniyle verilen BAM ceza dairelerinin kararlarına karşı temyiz yoluna gidilebilir:
  - Hakaret (TCK m.125/3)
  - Halk arasında korku ve panik yaratmak amacıyla tehdit (TCK m.213)
  - Suç işlemeye tahrik (TCK m.214)
  - Suçu ve suçluyu övme (TCK m.215)
  - Halkı kin ve düşmanlığa tahrik veya aşağılama (TCK m.216)
  - Kanunlara uymamaya tahrik (TCK m.217)
  - Cumhurbaşkanına hakaret (TCK m.299)
  - Devletin egemenlik alametlerini aşağılama (TCK m.300)
  - Türk Milletini, Türkiye Cumhuriyeti Devletini, Devletin kurum ve organlarını aşağılama (TCK m.301)
  - Silahlı örgüt (TCK m.314)
  - Halkı askerlikten soğutma (TCK m.318)
  - Terörle Mücadele Kanunu'nun 6/2,4 ve 7/2. maddelerinde yer alan suçlar
  - Toplantı ve Gösteri Yürüyüşleri Kanununun 28/1, 31. ve 32. maddelerinde yer alan suçlar
- Temyiz başvurusunu Yargıtay inceler. Temyiz, ancak hükmün hukuka aykırı olması nedenine dayanır. Temyizde hüküm **SADECE HUKUKİ YÖNDEN** incelenir.

- Temyiz yoluna ilgilinin kararı öğrenmesinden itibaren **2 HAFTA İÇİNDE** gidilebilir. Süresi içinde yapılan temyiz başvurusu hükmün kesinleşmesini engeller.
- Temyiz eden, hükmün neden dolayı bozulmasını istediğini temyiz başvurusunda göstermek zorundadır. Yargıtay, yalnız temyiz başvurusunda belirtilen hususları inceler; ancak hukuka kesin aykırılık varsa bunları resen dikkate alır.
- Temyiz dilekçesine cevap verme süresi **2 HAFTADIR**.
- Temyizde kural olarak **DURUŞMA YAPILMAZ**; ancak **10 YIL VEYA DAHA FAZLA HAPİS** cezasına ilişkin hükümlerde Yargıtay, incelemelerini uygun görmesi halinde **DURUŞMA YOLUYLA YAPABİLİR**. Duruşma gününden sanığa, katılana, müdafi ve vekile haber verilir. Sanık, duruşmada hazır bulunabileceği gibi kendisini bir müdafi ile de temsil ettirebilir. Sanık, tutuklu ise duruşmaya katılma talebinde bulunamaz.
- Temyiz sonucunda Yargıtay, şu kararları verebilir:
  - Bozma
  - Onama (istemin esastan reddi)
  - Düzelterek onama (esastan ret)
- Hüküm sanık lehine bozulmuşsa ve bu hususların temyiz isteminde bulunmamış olan diğer sanıklara da uygulanma olanağı varsa, bu sanıklar da temyiz isteminde bulunmuşçasına hükmün bozulmasından yararlanırlar.
- Yargıtay'dan verilen bozma kararına bölge adliye ve ilk derece mahkemesinin direnme hakkı vardır. Direnme kararları, kararına direnilen daireye gönderilir. Daire, mümkün olan en kısa sürede direnme kararını inceler ve yerinde görürse kararını düzeltir; görmezse dosyayı Yargıtay Ceza Genel Kuruluna gönderir. Direnme üzerine Yargıtay Ceza Genel Kurulunca verilen kararlara karşı direnilemez.
- Yargıtay'dan verilen bozma kararına uyulması halinde ilk derece mahkemesi tarafından verilen karara karşı, istinaf veya temyiz sınırlarına bakılmaksızın sadece temyiz yoluna başvurulabilir (2019 CMK değişikliği).
- Sanığın yararına olan hukuk kurallarına aykırılık, sanık aleyhine hükmün bozdurulması için cumhuriyet savcısına bir hak vermez. Örnek: Son sözün sanığa verilmemesi.

OLAĞANÜSTÜ KANUN YOLLARI

1) Yargıtay Cumhuriyet Başsavcısının İtirazı

- Yargıtay ceza dairelerinin kararlarına karşı başvurulabilen kanun yoludur. Bu yola Yargıtay Cumhuriyet Başsavcısı **İSTEM ÜZERİNE VEYA RESEN** başvurabilir. İtiraz, Yargıtay Ceza Genel Kuruluna yapılır.
- Bu olağanüstü kanun yolu, istinaf ve temyiz incelemesinden geçerek kesinleşmiş kararlara karşı başvurulabilen bir yoldur. Bu yol, Yargıtay kararlarını denetler.
- Başsavcı, ilamın kendisine verildiği tarihten itibaren **1 AY İÇİNDE** itiraz yoluna gidebilir. **SANIĞIN LEHİNE İTİRAZDA SÜRE ARANMAZ**.
- İtiraz üzerine dosya, kararına itiraz edilen daireye gönderilir. Daire, yerinde görürse kararını düzeltir; görmezse dosyayı Yargıtay Ceza Genel Kuruluna gönderir.

2) Bölge Adliye Mahkemesi Cumhuriyet Başsavcılığının İtirazı

- BAM ceza dairelerinin kesin nitelikteki kararlarına karşı BAM Cumhuriyet Başsavcılığı, **RESEN VEYA İSTEM ÜZERİNE**, kararın kendisine verildiği tarihten itibaren **1 AY İÇİNDE** kararı veren daireye itiraz edebilir. **SANIĞIN LEHİNE İTİRAZDA SÜRE ARANMAZ**.
- Bu olağanüstü kanun yolu, istinaf incelemesinden geçmiş, temyiz incelemesinden geçmeden kesinleşmiş kararlara karşı başvurulabilen bir yoldur. Bu yol, BAM kararlarını denetler.
- Daire, yerinde görürse kararını düzeltir; görmezse dosyayı, itirazı incelemek üzere ceza daireleri başkanlar kuruluna gönderir.
- Kurulun, itirazın kabulüne ilişkin kararları gereği için dairesine gönderilir.
- Kurulun verdiği kararlar **KESİNDİR**.

3) Kanun Yararına Bozma (Yazılı Emir)

- İstinaf ve temyiz incelemesinden geçmeksizin kesinleşen karar veya hükümlerin Yargıtay tarafından bozulması için başvurulabilen kanun yoludur. Bu yol, ilk derece mahkemesi kararlarını denetler.
- Bu yola **ADALET BAKANLIĞININ YAZILI İSTEMİ ÜZERİNE YARGITAY CUMHURİYET BAŞSAVCISI** tarafından başvurulabilir. Hükümlünün cezasının kaldırılması veya daha az ceza verilmesi gerekçesiyle Yargıtay Cumhuriyet Başsavcısının bu yola resen başvurabilmesi de mümkündür.
- Kanun yararına bozma istemini Yargıtay'ın ceza dairesi inceler.
- Yargıtay, ileri sürülen nedenleri yerinde görürse, karar veya hükmü kanun yararına bozar. Bozma kararına karşı **DİRENİLEMEZ**.
- Kanun yararına bozma kanun yolunda **SÜRE SINIRI YOKTUR**.
- Hükümlünün cezasının kaldırılması gerekiyorsa cezanın kaldırılmasına, daha hafif bir cezanın verilmesi gerekiyorsa bu hafif cezaya Yargıtay ceza dairesi doğrudan hükmeder.

4) Yargılamanın Yenilenmesi

- Kesinleşen bir hükümle sonuçlanmış bir dava, **KANUNDA YAZILI HALLERDE** yargılamanın yenilenmesi yoluyla tekrar görülür. Yargılamanın yenilenmesinde **KURAL OLARAK SÜRE SINIRLAMASI YOKTUR**.
- Yargılamanın yenilenmesi istemi, **HÜKMÜ VEREN MAHKEMEYE** yapılır. Bu mahkeme, istemin kabul edilebilir olup olmadığına, kabul edilebilir ise esaslı olup olmadığına duruşma yapmaksızın karar verir. Yargılamanın yenilenmesi isteminin kabul edilebilir olmadığına ilişkin karara karşı **İTİRAZ** yoluna gidilebilir. Yine yargılamanın yenilenmesi isteminin esassız olmasından dolayı reddi kararına karşı İTİRAZ yoluna gidilebilir. İstem, kabul edilebilir ve esaslı kabul edilirse **DURUŞMA AÇILARAK DAVA YENİDEN GÖRÜLÜR**.
- Hükmün infaz edilmiş olması veya hükümlünün ölümü, yargılamanın yenilenmesi istemine engel olmaz. Ölenin eşi, üstsoyu, altsoyu, kardeşleri yargılamanın yenilenmesi isteminde bulunabilirler. Bu kişilerin yokluğu halinde Adalet Bakanı da yargılamanın yenilenmesi isteminde bulunabilir.
- Yargılamanın yenilenmesi istemi **HÜKMÜN İNFAZINI ERTELEMEZ**; ancak mahkeme, infazın geri bırakılmasına veya durdurulmasına karar verebilir.
- Yargılamanın yenilenmesiyle beraat eden kişi, CMK m.141'deki ağır ceza mahkemesinden tazminat talep edebilir.

- Hükümlü lehine yargılamanın yenilenmesi nedenleri şunlardır:
  - **Sahte belge kullanılması:** Duruşmada kullanılan ve hükmü etkileyen bir belgenin sahteliği anlaşılırsa.
  - **Yalan tanıklık veya bilirkişilik:** Yemin verilerek dinlenmiş olan bir tanık veya bilirkişinin hükmü etkileyecek biçimde hükümlü aleyhine kasıt veya ihmal ile gerçek dışı tanıklıkta bulunduğu veya oy verdiği anlaşılırsa.
  - **Hâkimin suç işlemesi:** Hükme katılmış olan hakimlerden biri, hükümlünün neden olduğu kusur dışında, aleyhine ceza kovuşturmasını veya bir ceza ile mahkumiyetini gerektirecek biçimde görevlerini yapmada kusur etmiş ise.
  - **Hükmün dayanaksız kalması:** Ceza hükmü hukuk mahkemesinin bir hükmüne dayandırılmış olup da bu hüküm kesinleşmiş diğer bir hüküm ile ortadan kaldırılmış ise.
  - **Yeni olaylar veya yeni delillerin ortaya çıkması:** Yeni olaylar veya yeni deliller ortaya konulup da bunlar yalnız başına veya önceden sunulan delillerle birlikte göz önüne alındıklarında sanığın beraatini veya daha hafif bir cezayı içeren kanun hükmünün uygulanması ile mahkum edilmesini gerektirecek nitelikte olursa.
  - **Avrupa İnsan Hakları Mahkemesinin kesinleşmiş kararı:** Ceza hükmünün, İnsan Hakları ve Ana Hürriyetleri Korumaya Dair Sözleşmenin veya eki protokollerin ihlali suretiyle verildiğinin ve hükmün bu aykırılığa dayandığının, AİHM'in kesinleşmiş kararıyla tespit edilmiş olması veya ceza hükmü aleyhine AİHM'e yapılan başvuru hakkında dostane çözüm ya da tek taraflı deklarasyon sonucunda düşme kararı verilmesi (Bu halde yargılamanın yenilenmesi, AİHM kararının kesinleştiği tarihten itibaren **1 YIL İÇİNDE** istenebilir.)
- Sanık veya hükümlünün aleyhine yargılamanın yenilenmesi nedenleri şunlardır:
  - **Sahte belge kullanılması:** Duruşmada sanığın veya hükümlünün lehine ileri sürülen ve hükme etkili olan bir belgenin sahteliği anlaşılırsa.
  - **Hâkimin suç işlemesi:** Hükme katılmış olan hakimlerden biri, aleyhine ceza kovuşturmasını veya bir ceza ile mahkumiyetini gerektirecek nitelikte olarak görevlerini yapmada sanık veya hükümlü lehine kusur etmiş ise.
  - **Beraat eden sanığın hâkim önünde suçu ikrarı:** Sanık beraat ettikten sonra suçla ilgili olarak hâkim önünde güvenilebilir nitelikte ikrarda bulunmuşsa.
- Kanunun aynı maddesinde yer almış sınır içinde olmak üzere cezanın değiştirilmesi amacıyla yargılamanın yenilenmesi kabul edilemez.
- Hatanın giderilebilmesini sağlayacak başka bir yol varsa, yargılamanın yenilenmesi yoluna gidilemez.